

Niina Immonen

Maaseudun uusien elinkeinojen liikennetarpeet

**Tielaitoksen
selvityksiä**

61/1995

Helsinki 1995

**S11 Tienpidon
yhteiskunnalliset
vaikutukset**

Tielaitoksen selvityksiä
61/1995

Niina Immonen

**Maaseudun uusien elinkeinojen
liikennetarpeet**

Tielaitos

S11 Tienpidon yhteiskunnalliset vaikutukset

Helsinki 1995

Raportin tuotanto:

Niina Immonen, teksti ja kuvat

Juha Haukioja, kannen kuva

Jari Iisakkala, taitto ja kartat

ISSN 0788-3722

ISBN 951-726-130-6

TIEL 3200336

Painatuskeskus Oy

Helsinki 1995

Julkaisun kustannus ja myynti:

Tielaitos, hallinnon palvelukeskus,

painotuotepalvelut

Telefax (90) 1487 2652

Joutsenmerkin arvoinen paperi

Tielaitos

Opastinsilta 12 A

PL 33

00521 HELSINKI

Puh. vaihde (90) 148 721

Tiivistelmä

Viime vuosina maaseudulle on syntynyt uusia elinkeinoja perinteisen maa- ja metsätalouden rinnalle. Maaseudulle on perustettu mitä erilaisimpia uusia yrityksiä, joiden toimialat vaihtelevat toimintaympäristöjen niille asettamissa rajoissa. Erilaiset kunnat tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia yrittää. Myös viljelyn ohella harjoitettavat elinkeinot ovat lisääntyneet ja nykyään monitoimiviljelijöitä onkin jo paljon. Tiloilla tarvitaan uusia toimeentulon lähteitä yhä enemmän.

Tämän tutkimuksen avulla on selvitetty maaseudun uusien yrittäjien liikenne- ja kuljetustarpeita, jotta selviäisi millainen paine eri liikenneyhteyksiin yrittäjien taholta kohdistuu. Erityisesti on haluttu selvittää, mikä on tie- liikenneyhteyksien merkityksen osuus maaseutukunnassa sijaitseville yrityksille verrattuna mm. tietoliikenneyhteyksiin.

Tutkimuksen mukaan erot liikenne- ja kuljetustarpeissa ovat suuria eri yrittäjien välillä, ja ne riippuvat lähinnä yrityksen toimialasta ja sijainnista kunnan alueella. Kuljetustarpeita on lähes kaikilla maaseutuyrittäjillä verrattain paljon sekä kunnan taajamissa että haja-asutusalueilla. Kuljetukset yrityksissä hoidetaan yleensä maanteitse esimerkiksi omalla tai kuljetusliikkeen autolla. Tällöin on selvä, että maaseutukuntien tiestön kunnolla ja sen huollolla on tärkeä merkitys yrittäjien toimeentulon kannalta. Myös muuta liikennetarvetta mm. markkinoinnin ja asiakassuhteiden hoitamista yrityksillä on paljon. Yritysten erilaiset toimintaympäristöt vain rajoittavat mahdollisuuksia hoitaa liikkuvia asioita. Esimerkiksi monitoimiviljelijän aika kuluu täydellisesti tilan töiden hoitamisessa - eli vaikka liikkumistarpeita olisi, aikaa niiden hoitamiseen ei ole.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että maaseudulla perusinfrastruktuuri on kunnossa. Teiden kunto voi kyllä vaihdella kunnan sisällä paljonkin, mutta sekä kunnan sisäiset että ulkoiset kulkuyhteydet ovat kuitenkin olemassa. Toistaiseksi maaseudulle on riittänyt yrittäjiä myös huonompien tieyhteyksien päähän. Yrittäjän kannalta huonompikuntoiset tiet voivat kuitenkin aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia mm. auton huoltamisen osalta. Myös aikaa kuljetuksiin ja liikkumiseen kuluu enemmän huonompikuntoisia teitä käytettäessä. Moni erityisesti haja-asutusalueella asuva yrittäjä toivoo, että myös haja-asutusalueiden tiestö huollettaisiin kunnolla ja talvisin auraukset hoidettaisiin ajoissa. Myös tienviittojen saatavuutta tulisi helpottaa, jotta asiakkaat löytäisivät mm. suoramyyntitilat. Huomio tulisikin kiinnittää yrittäjien erityistarpeisiin ja laatia niiden perusteella kunnan alueen teiden huolto-suunnitelmat. Moni kartalla vähäpätöiseltä näyttävä tie voi olla ainoa yhteys yritykseen, jolla on paljon päivittäisiä kuljetuksia. Neuvottelua ja yhteistyötä kunnan yrittäjien ja tiepiirin välillä tarvitaan nykyistä enemmän. Tulisi ymmärtää, etteivät tiet ole sinällään mikään itseisarvo, vaan ne saavat merkityksen vasta niitä käyttävien ihmisten ja yritysten kautta.

Summary

The Finnish rural areas have recently seen great changes, among these the introduction of various non-traditional business activities, depending on the facilities available. Municipalities may offer different incentives. There has also been an increase in occupations undertaken in addition to farming.

The present study serves to assess these new entrepreneurs' needs for transportation and traffic communications in order to identify possible pressure from entrepreneurs on the services available. Special attention is paid to assessing the significance of the road network for enterprises in the rural areas as opposed to telecommunications.

The research indicates major variation between entrepreneurs as regards these needs, depending on the field of activity, and the location of the business within the municipality. Virtually all rural entrepreneurs, both in the central and remoter areas of the municipality have a relatively great need for transportation services. Transportation is generally implemented through the firm's own vehicles or then through a haulage contractor. This testifies to the importance to the entrepreneurs of the road network and its maintenance. There is also a need for transportation for marketing and customer relations. Taking care of these matters is restricted by the claims on the entrepreneur-farmer's time for attending to the farm.

The study shows that the basic rural infrastructure is in order, despite variations in the condition of roads. So far there have been plenty of entrepreneurs at the remote end of even the worst roads, but bad roads cause costs and wear and tear on vehicles. They are also slower. Entrepreneurs in the remote areas want better roads and better winter maintenance. They also want better signposts to guide customers to direct outlets selling farm produce. Maintenance plans taking account of entrepreneurs' needs within the municipality are therefore called for. A road which looks insignificant on a map may be a lifeline for a small businessman. More interaction between these and the road maintenance authorities are needed. Roads should not be seen as a value in themselves but as a value defined by those who need them.

Alkusanat

Tämä tutkimus on osa Tienpidon yhteiskunnalliset vaikutukset -tutkimusohjelmaa, joka tuottaa tietoa tiepoliittisen päätöksenteon avuksi. Tarkemmin rajattuna tutkimus on osa kokonaisuutta, jossa pohditaan alempiasteisen tieverkon kehittämisen, ylläpidon ja hoidon tarpeita yhteiskunnan kannalta. Maaseudun uudet elinkeinot ovat merkittävä tekijä maaseudun elinvoimaisuuden säilyttäjänä - siksi on syytä tarkastella, mitä erityistarpeita näillä uusilla elinkeinoilla on liikenteen ja tienpidon suhteen. Tutkimuksen mukaan maaseudun teiden nykyinen taso on enimmäkseen riittävä, eivätkä huonot yhteydet rajoita uusien elinkeinojen syntymistä. Tutkimuksen tekijä painottaa maaseudun yrittäjien ja tiepiirin välisen keskusteluyhteyden merkitystä. Lopultakin kyse voi olla pienistä asioista, jotka kuitenkin ovat yrittäjille elintärkeitä. Esimerkkinä mainittakoon viitoituksen järjestäminen suoramyyntitiloille.

Tutkimuksen on tehnyt Niina Immonen StratoRes Oy:n palveluksessa. Professori Lauri Hautamäki Tampereen yliopiston aluetieteen laitokselta on ohjannut työtä. Tutkijan tukena ovat lisäksi olleet Ilari Karppi ja Markku Sotaurata. Merkittävä ansio tutkimuksen onnistumisesta kuuluu myös Niina Immosen haastattelemille maaseudun yrittäjille ja kuntien virkamiehille.

Helsingissä syyskuussa 1995

Juha Parantainen

Tienpidon yhteiskunnalliset vaikutukset -projekti

Sisältö

I OSA	9
1 TUTKIMUSASETELMA	9
1.1 Johdanto	9
1.2 Muuttuva maaseutu	10
1.3 Maaseudun käsite tutkimuksessa	10
2 MAASEUDUN UUDET ELINKEINOT	12
2.1 Yritysmäiset toimeentulomuodot	12
2.1.1 Yhdestä tai useammasta uudesta elinkeinosta toimeentulonsa saava yrittäjä	12
2.1.2 Viljelyn lisäksi sivu-, liitännäis- tai rinnakkaiselinkeinoa harjoittava monitoimi/osa-aikaviljelijä	15
2.2 Palkkatyöhön perustuva toimeentulo	17
2.3 Elämänmuotoa korostavat toimeentulomuodot	18
II OSA	20
3 KAUAJOKI, KUHMO JA LEMPÄÄLÄ - TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN OSA	20
3.1 Tutkimuksesta tarkemmin	20
3.2 KAUAJOKI - esimerkkinä ydinmaaseutukunnasta	20
3.2.1 Kauhajoen liikenteellinen sijainti	20
3.2.2 Mitä uutta Kauhajoella?	23
3.3 KUHMO - esimerkkinä sijainniltaan syrjäisestä maaseutukunnasta	24
3.3.1 Kuhmon liikenteellinen sijainti	24
3.3.2 Kehittämishankkeiden Kuhmo	26
3.4 LEMPÄÄLÄ - esimerkkinä kaupungin läheisestä maaseutukunnasta	28
3.4.1 Lempäälän liikenteellinen sijainti	28
3.4.2 Kansainvälistyvä Lempäälä - erilaiseen ja uuteen uskotaan	29
4 MAASEUDUN UUSIEN ELINKEINOJEN LIIKENNE- JA KULJETUSTARPEET	32
4.1 Lähestymistapa	32
4.2 Maaseudulla taajamissa sijaitsevien uusien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet	33
4.3 Haja-asutusalueilla sijaitsevien uusien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet	39
4.4 Monitoimi/osa-aikaviljelijöiden liikenne- ja kuljetustarpeet	43
4.5 Mitä maaseudun uusilta yrittäjiltä vaaditaan menestykseen?	47
5 MAANTIEMIEN YHTYKSIEN MERKITYS MAASEUDUN UUSILLE YRITTÄJILLE	48
6 LOPPUSANAT	50
KIRJALLISUUSVIITTEET	52

Kuvaluettelo:

Kuva 1: Tutkimuskunnat Suomen aluerakenteessa

Kuva 2: Kauhajoki

Kuva 3: Kuhmo

Kuva 4: Lempäälä

Kuva 5: Taajamissa sijaitsevien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet

Kuva 6: Haja-asutusalueilla sijaitsevien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet

Kuva 7: Monitoimi/osa-aikaviljelijöiden liikenne- ja kuljetustarpeet

Kuva 8: Kaikkien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet

I OSA

1 TUTKIMUSASETELMA

1.1 Johdanto

Perinteinen kuva maaseudusta on muuttumassa. Monia vanhoja työpaikkoja maa- ja metsätaloudessa on menetetty ja maaseutu on nykyisessä talouden myllerryksessä muuttumassa yhä palveluvaltaisemmaksi. Maaseudulla on kuitenkin mahdollisuuksia luoda uusia toimeentulemisen muotoja. Monet uudet elinkeinot maaseudulla ovat vallanneet alaa ja uusia yrittäjiä on niin maaseudun taajamissa kuin haja-asutusalueillakin. Myös erilaiset viljelyn ohella harjoitettavat elinkeinot ovat kasvattaneet suosiotaan.

Maaseudulla uusien yrittäjien menestymisen esteenä voi olla useita tekijöitä. Joskus menestyminen voi olla kiinni esimerkiksi liikeideasta, mutta ilman hyviä ja toimivia liikenneyhteyksiä yrittäminen voi olla jopa mahdotonta. Tässä tutkimuksessa onkin tarkoituksena selvittää maaseudun uusien yrittäjien liikenne- ja kuljetustarpeita. Tutkimuksen avulla on haettu vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin: Kuinka tärkeitä erilaiset liikenneyhteydet ovat maaseudun uusille yrittäjille? Ovatko tietoliikenneyhteydet jo korvanneet yrittäjien liikkumistarpeita? Mistä yrittäjien liikkumistarpeet muodostuvat? Kuinka paljon yrityksillä on kuljetuksia, ja miten ne hoidetaan? Mikä on maantieverkoston merkitys liikenne- ja kuljetustarpeita ajatellen? Miten maaseutukuntien tieverkoston huoltoon tulisi suhtautua? Miten erilaisten yrittäjien liikenne- ja kuljetustarpeet eroavat toisistaan? Tarvitaanko maaseudulla teitä tulevaisuudessakin?

Tutkimus on osa tielaitoksen strategista projektia S 11, jonka tavoitteena on selvittää tienpidon yhteiskunnallisia vaikutuksia. Tutkimus toteutettiin kesä-, heinä- ja elokuun aikana vuonna 1995. Kesäkuun aikana kerättiin aineisto tutkimuksen empiiristä osaa varten. Aineisto kerättiin haastattelemalla kolmen kunnan alueelta yrittäjiä sekä kunkin kunnan elinkeinoasiamiestä. Kunnat edustivat esimerkkeinä ydinmaaseutukuntaa, syrjäistä maaseutukuntaa sekä kaupungin läheistä maaseutukuntaa. Jokaisessa kunnassa haastateltiin yhteensä runsasta kymmentä yrittäjää sekä kunnan taajamista että haja-asutusalueilta.

Raportin ensimmäisessä osassa olen määritellyt uusia elinkeinoja, jotta lukijan olisi helpompi ymmärtää myös niiden liikenne- ja kuljetustarpeita. Toisen osan aluksi esittelen kunkin tutkittavan kunnan liikenteellisen sijainnin sekä kunnassa esille nousseita uusia toimeentulemisen mahdollisuuksia. Näin myös lukijan on helppo kuvitella yritykset niiden omissa toimintaympäristöissä. Seuraavana käyn läpi maaseudun uusien yrittäjien liikenne- ja kuljetustarpeita haastatteluista saamieni tietojen perusteella. Tekstin elävöittämiseksi ja lisäselkeyden tuomiseksi olen esitellyt muutamia haastattelimiani yrityksiä. Yrityksen ja sen liikenne- ja kuljetustarpeiden kuvailun avulla lukijakin pääsee eläytymään maaseutuyrittämiseen ja ymmärtää ehkä konkreettisemmin maaseutuyritysten tarpeita.

1.2 Muuttuva maaseutu

Maaseudusta on jokaisella oma mielikuvansa. Punainen tupa ja perunamaa. Useimmilla kuva lieenee joka tapauksessa viljelysmaiseman kuva. Peltö ja metsä, kotieläimet ja maatilarakennukset, järvet ja joet tyypittävät kuvaa, jonka yleinen hahmo voi vaihdella sen mukaan mihin maakuntaan kuvan juuret johtavat. (Kettunen 1989, 14.) Vielä sata vuotta sitten ja aina niin pitkälle kun Suomen kansan juuret yltävät, ei täällä ollut juuri muuta maailmaa kuin maaseutu.

Kautta aikojen mielikuvat maaseudusta ovat vaihdelleet. Aina maaseudulla on ollut merkityksensä niin maalla asuvien kuin kaupunkilaistenkin ruoka-aittana. Nykyisin moni kaupunkilainen pitää kuitenkin maaseutua jopa rasitteena, jolle täytyy maksaa monenlaisia tukia verorahojen muodossa.

Maaseutu on viime vuosikymmeninä kohdannut useita rakennemuutoksen aaltoja, joiden taustalla on erilaisia talouden kehityksen ja yhteiskuntapolitiikan vaihteita (ks. tarkemmin Oksa et al 1990, 10). On ehkä vaikea ymmärtää tulevaisuutta, ellei hahmota sitä, että maaseutua on todella voimakkaasti ohjattu, rakennettu ja purettu viime vuosikymmeninä. Maaseutua on tehty; se ei ole syntynyt pelkästään markkinavoimien myllerryksessä. Kehityksen ja kehittämisen taustalla on aina ollut maaseudun keskeinen asema suomalaisessa yhteiskunnanäkemyksessä sekä voimakas käsitys siitä, että maaseudun kehitys on luotava ja sitä on ohjattava. Yhteiskunnan ja talouden ongelmia on halettu ratkoa muuttamalla maaseutua. (Tykkyläinen (toim.), 1991, 62.)

Suomessa on 1990-luvulla tultu vaiheeseen, jossa perinteinen maaseutu on muuttumassa aikaisempaan verraten suurin yksiköin ja koneellisesti hoide-
tuksi raaka-ainelähteeksi. Moni perinteinen maaseudun instituutio on uudelleenorientaation edessä. Toisaalta on viritetty pienyritystoimintaa ja uusia asukkaita on tullut erityisesti keskustien ympäristöön. Keskuksia ympäröivät kunnat ovat useimmiten muuttovoiton alueita. Erityisesti syrjäalueilla maaseutu on kuitenkin autioitunut. (Tykkyläinen (toim.), 1991, 64.) Maaseutu ei kuitenkaan ole aivan niin suuressa pulassa kuin mitä usein kuvitellaan. Maaseudulle voi syntyä uusia toimintoja, jotka korvaavat perinteisiä toimintoja. Uuden maaseudun luonnetta kuvailee ehkä parhaiten käsite monimuotoisten toimintojen mosaiikki. (Tykkyläinen (toim.), 1990, 48.)

Tässä tutkimuksessa olenkin yrittänyt löytää maaseudulta niitä yrittäjiä, joilla on jotain uutta annettavaa maaseudun elinkeinoille ja joiden toiminnalle on kohtuullista odottaa menestymistä myös tulevaisuuden maaseudulla.

1.3 Maaseudun käsite tässä tutkimuksessa

Maaseudun määrittelyn perusongelma on, ettei maaseutua voi enää määritellä yksinomaan elinkeinorakenteen mukaan. Maatilatalous hallitsevana maaseudulla asuvien ihmisten elinkeinona tai alkutuotantovaltaisuus eivät yksin riitä määrittämään maaseutua. Maaseutu on nykyään laajalti monipuolista, monen ammatin ja elinkeinon hallitsemaa aluetta. Lisäksi ihmisten liikkuvuus, lisääntyvä työssäkäynti kaukanakin asuinpaikalta hämärtää kuvaa, jos se nyt selkeä on koskaan ollutkaan. (Kettunen, 1989, 16.)

Kun tarkastelun kohteena ovat taloudelliset toiminnot maaseudulla, maaseutu tulisi ymmärtää nykyistä laajempaan käsitteenä siten, että maaseutuun kuuluisivat haja-asutusalueiden ohella pienet kaupungit (Tykkyläinen 1991). Pe-

rusteena tälle laaja-alaiselle määritelmälle on se, että pienet kaupungit ja taajamat ovat Suomessa usein joko ympäristönsä palvelukeskuksia tai raaka-aineiden jalostajia. Kaikki maaseutumaiset teollisuustaajamat tulevat siis tässä määritelmässä mukaan, mutta ulkopuolelle jäävät todella urbaanit keskukset, joita on vaikea yhdistää maaseutuun ja maaseutumaiseen elämäntapaan. Maaseutu on siten aina myös paikallisten mahdollisuuksien ilmentymä; näitä paikallisia mahdollisuuksia voivat olla esimerkiksi erityiset luonnonvarat tai esim. matkailun tuomat mahdollisuudet. Määriteltäessä maaseutua näin, elinkeinoja luokitellessa tulevat mukaan niin maaseutukunnan keskus- ja muiden taajamien yritykset kuin haja-asutusalueen yrittäjät ja monitoimiviljelijätkin.

2 MAASEUDUN UUDET ELINKEINOT

2.1 Yritysmäiset toimeentulomuodot

2.1.1. Yhdestä tai useammasta uudesta elinkeinosta toimeentulonsa saava yrittäjä

Maaseudulla uudenlaista yritystoimintaa on syntynyt sekä taajamien alueelle että haja-asutusalueelle. Tyypillisimpiä uusia yrittäjiä tai ammatteja on miltei mahdotonta luetella, sillä uudet elinkeinot muodostavat maaseudulle todella monenkirjavan verkoston, jolle on tyypillistä ettei saman alan yrittäjiä ole samassa kunnassa ainakaan toistaiseksi kovin monta.

Poikkeuksen muodostavat yrityskeskittymät, joiden piiristä nousee jonkin uuden idean kehittäminen. Esimerkiksi Pohjanmaalla huonekaluteollisuudessa on aloittanut uusia yrittäjiä, jotka ovat oppineet alan taitoja vanhoilta yrittäjiltä. Tällaisia yrittäjiä voi saman kunnan alueella olla usemapiakin - erityisesti, jos markkinat ulkomaille ovat hyvät.

Useampia saman uudentyyppisen elinkeinon harjoittajia voi syntyä saman kunnan alueelle myös, jos kunta on aktiivisesti ajanut jonkin tietyn elinkeinon kehittämistä ja vienyt läpi erilaisia kehittämisprojekteja. Esimerkkinä voisi pitää matkailun yhteyteen syntyviä uusia yrityksiä, mm. maatilamatkailuyrittäjiä, joille kunnan kuuluminen esimerkiksi johonkin tiettyyn matkailualueeseen on tärkeää asiakkaiden saamisen kannalta.

Maaseudulla mahdollisia ammatinharjoittamisen ja yritystoiminnan muotoja on siis todella monia. Siksi yrittäjäksi ryhtyminen ja yrityksen perustaminen on ensisijassa sekä henkilöön että paikkakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin kytkeytyvä asia (Pirkanmaan Maakuntaliitto, 1984, 36). Maaseutu tarjoaa uudenlaisia tuotantomahdollisuuksia

a) paikallisten luonnonvarojen hyödyntämisen kautta (esimerkiksi metsä ja sen sivutuotteet, vesistöt ja viljelymaiden uudenlainen hyödyntäminen)

b) vapaana olevien työtilojen hyödyntämisen kautta (esimerkiksi tilojen käyttämättömät rakennukset)

c) sekä ylimääräisen ajan, työvoiman ja ideoiden hyödyntämisen avulla. (Tykkyläinen, 1987, 10.)

Maaseudulla toimivalta yrittäjältä vaaditaan paljon. Yrittäjältä pitäisi löytyä aikaa sekä tuotteensa valmistamiseen tai tuotannon valvomiseen, jatkuvaan tuotekehittelyyn että asiakkaiden löytämiseen ja itsensä ja tuotteensa tunnetuksi tekemiseen. (Ks. Hautamäki 1988, 7) Usein ongelmaksi muodostuukin juuri ajan puute eli tuotteen markkinointi jää liian vähäiselle huomiolle. Erityisesti haja-asutusalueella toimivien yrittäjien asiakkaat ovat kaukana, kunnan keskustaajamassa, laajemmalti koko Suomen alueella tai ulkomailakin. Yrityksen tulevaisuuskin voi olla vaarassa, kun asiakaskontaktit ja erityisesti uusien suhteiden luominen jäävät sivummalle.

Uusia yrityksiä maaseudulla ovat esimerkiksi:

a) taajamien alueelta

- insinööritoimistot
- yrityspalvelut
- ATK-alan yritykset
- kulttuuripalveluiden järjestäminen
- matkailupalveluiden järjestäminen
- erikoisleipomot

b) haja-asutusalueelta

- versta- ja korjaamotoiminta
- kalankasvatus- ja viljely
- vene- tai hirsimökkiveistämö
- mehiläistarhaus
- puutarhatuotanto
- kivilouhimo
- suutari tai sepänpaja
- kahvila tai ravintola
- liikennöitsijät (kuorma-auto tms.)
- erilaisten koriste- tai taide-esineiden valmistus
- puisten esineiden valmistus, mm. lasten lelut, huonekalut
- matkailuun liittyvät yritykset, mm. vaellustalli, safarit

Maaseudulla uudet yritykset niin taajamissa kuin haja-asutusalueellakin ovat useimmiten verrattain pieniä. Voidaan siis myös puhua pienyrittämisestä ja pienelinkeinoista. Kotimainen ja erityisesti kasvava ulkomainenkin kysyntä mahdollistavat silti myös yhä useamman yrityksen toiminnan laajenemisen.

Maaseudulla sijaitseekin paljon myös sellaisia yrityksiä, jotka ovat suuntautuneet *pääasiassa* vientiin. Tällöin sijainnilla esimerkiksi valtakunnallisesti syrjässä ei ole niin suurta merkitystä kuin jos tuotteet olisi suunnattu vain kotimaahan. Ulkomailla sijaitseville ostajille yrityksen sijainnilla Suomessa ei ole niin suurta merkitystä. Tärkeimpiä tällöin ovat laadukkaat tuotteet ja se, että yhteydenpito ja kuljetukset sujuvat luotettavasti ilman viivästyksiä.

Maaseudun yrityksistä puhuttaessa ei voi sivuuttaa alihankintaa. Alihankinta voi avata mahdollisuuden aivan uudenlaiseen liiketoimintaan. Se ei enää perustukaan taitoon valmistaa raaka-aineesta tuote, vaan kykyyn yhdistää erilaisten yritysten tekemä työ markkinoilta tulevaan kysyntään. Ideat ovat ensisijaisesti markkinalähtöisiä eikä niinkään tuotantokeskeisiä. Alihankinnan avulla voidaan kehittää tuotteita markkinoille pienemmällä riskillä. Juuri tällä on merkitystä maaseudulla, missä on kysyntää pienen aloituskynnyksen

elinkeinotoiminnalle. (Alarinta, 1993, 84). Maaseudulla alihankintaa tuntuu kuitenkin vielä olevan varsin vähän. Syynä tähän lienee esimerkiksi se, että maaseudulla ei ole tarpeeksi yrityksiä, joiden keskeisenä liike-ideana olisi alihankintatyön hyödyntäminen. Tällaisen yrityksen tulisi olla verrattain iso ja sen tuotteilla tulisi olla valmiit tai taatut markkinat. Alihankkija on tavallisesti riippuvainen pääostajansa menestyksestä markkinoilla. Alihankintatyötä hyödyntävän yrityksen perustaminen vaatii varmaa liike-idea, jonka pohjalta yrittäjä voisi rohkaista alihankkijansakin esimerkiksi investoimaan tarvittaviin laitteisiin.

Esimerkki maaseudulla tapahtuvasta alihankinnasta

Yrittäjä on valmistanut lasten puisia leluja kuten nukensänkyä, nukkekoteja, leikkiautoja jne. kokopuusta käsityönä kotonaan. Tällä menetelmällä tuotteista muodostuu kuitenkin hintavia ja valmistus on muutenkin aikaa vievää. Tuotteita valmistuu liian vähän myyntiin.

Yrittäjällä on ollut kuitenkin onni tavata Suomessa vierailulla oleva saksalainen edustaja, joka olisi halukas järjestämään yrittäjän valmistamien lelujen viennin ainakin Saksan markkinoille. Välikäden kautta hänellä on niin ikään yhteys myös japanilaiseen edustajaan, joka samoin olisi kiinnostunut yrittäjän valmistamista leluista.

Yrittäjä pitää nyt markkinoita tuotteelleen riittävinä ja päättää toteuttaa kauan harkitun ajatuksensa. Hän aikoo ryhtyä valmistamaan vientiin leluja vanerista ja teettää vanerin leikkaukset sopiviin paloihin alihankkijalla. Myös alihankkija varmistuu tuotteen menekistä ja päättää sitten investoida uuteen vanerin leikkauskoneeseen, joka parhaiten vastaa hänen päähankkijansa tarpeita. Tuotteen valmistus järjestyy nyt niin, että vaneri kuljetetaan tehtailta suoraan alihankkijalle. Paloihin leikkauksen jälkeen vanerin palaset sitten kuljetetaan yrittäjälle, jolle on nyt jäänyt tuotteiden kokoaminen ja viimeistely.

Alihankkija taas pystyy tekemään alihankintatöitä myös muiden vastaavien yrittäjien tarpeisiin. Tuotteen hintaa on näin saatu putoamaan alaspäin ja niitä valmistuu myös paljon enemmän myyntiin, riittävästi jopa vientiäkin ajatellen.

Maaseudun yrittämisestä puhuttaessa ei myöskään voi ohittaa verkostoitumista. Pienille yrityksille maaseudulla verkostoituminen merkitsee parhaimmillaan voimavarojen yhdistämistä ja tuotannon järjeistämistä. Monelle yrittäjälle verkostoituminen ja yhteistyö muitten saman alan yrittäjien kanssa on jopa suoranainen elinehto. Toimivien verkostojen aikaansaaminen erityisesti uusien elinkeinojen osalta on kuitenkin yllättävän vaikeaa ja jo toimimaan saatu verkostokin saattaa lopahtaa hyvin herkästi. Verkostoituneiden yrittäjien eteen voi helposti tulla esimerkiksi luottamus pula, kun epäillään alihankkijan tasapuolisuutta mm. hinnoissa ja maksujen perimisessä. Verkkojen toimivuus voi olla todella pienestä kiinni.

Esimerkkinä Pohjanmaan leipurirengas

Viiden kunnan alueella (Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Kurikka ja Teuva) tehtiin esitutkimus, jossa etsittiin yhteistyöstä kiinnostuneita elintarvikeyrityksiä ja tuottajia. Tutkimuksen perusteella löytyivät ainekset leipuri-, liha- ja vihannesrenkaan perustamiseen.

Leipurirengas sai nimekseen Pohjanmaan leipurirengas. Leipureille yhteistyön merkitys konkretisoitui nopeasti, sillä leipomot olivat jo joutuneet huolehti- maan myynnistä ja markkinoinnista joka päivä erikseen, kukin parhaansa mukaan. Myynnin ja kuljetusten organisointi muodostuikin tärkeäksi päivittäiseksi toiminnaksi. Aluksi renkaassa pyrittiin yhteistyöhalun synnyttämiseen ja pelisääntöjen luomiseen. Olivathan he olleet kilpailijoita markki- noilla kautta aikojen.

Renkaaseen kuului seitsemän jäsentä. Heillä oli yhteinen myyntiedustaja, joka myi tuotteita Etelä-Suomessa. Markkinoinnissa käytettiin yhteistä tuote- merkkiä, jonka nimi oli POHJALAISTA. Yhteistyön suunnittelussa ja käytän- nön toiminnassa käytettiin paikallista F-Cons Ky - konsulttitoimistoa. (Alarinta 1993, 101-102.)

Nykyisin leipurirenkaan toiminta on kuitenkin tyrehtynyt. Kauhajoen elinkeinoasiamiehen Risto Kuutin (haastattelu 5.6.1995) mukaan siihen perim- mäisenä syynä ovat lähinnä yritysten kuitenkin liian pienet volyymit. Käy- tännössä renkaan toiminta loppui myyntiedustajan sairastuttua. Hänen tilal- leen ei vielä toistaiseksi ole saatu ketään.

2.1.2 Viljelyn lisäksi sivu-, liitännäis- tai rinnakkaiselinkeinoa harjoittava monitoimi/osa-aikaviljelijä

Ansiolähteiden ja työtehtävien yhdistäminen, monitoimisuus eli osa-aikavil- jely on maaseudulle ominaista ja sen merkitys kasvaa jatkuvasti. Useimmiten monitoimisuus edellyttää koko perheen yrittäjyyttä eli se on maaseutuyrittäjien ja heidän perheenjäsentensä joustavaa ansiolähteiden yhdistämistä. Perhe talousyksikkönä ja päätöksentekofoorumina, on se sitten kokonainen tai va- jaa, antaa monitoimisuuden arvioinnille ja kehittämiselle perustan. Monitoimisuus vaihtelee perheen ja sen jäsenten tilanteiden tai perhe- instituutioon liitettyjen odotusten mukaan. (Uusitalo 1994, 121-122.)

Erilaisten toimeentulomuotojen yhdisteleminen ja resurssien käyttöönotto on joka tilalla erilaista ja yksilöllistä. Osa-aikaviljelyä on pidetty jopa selviytymisstrategiana maaseudulla jo asuville viljelijöille. On uskottu, että ottamalla sivutyön viljelijäperhe pystyy helpommin turvaamaan toimeentu- lonsa, parantamaan elintasoaan ja työllistämään itsensä. (Sireni 1992, 23.)

Monitoimiviljelijän on kuitenkin vaikea täyttää kaikkia niitä vaatimuksia, joi- ta yrittäjälle asetetaan. Uudet liitännäis- ja rinnakkaiselinkeinot on suunnatta- va perinteisen maatalatalouden ulkopuolisille aloille, jotka eivät vastaa viljeli- jän varsinaista koulutusta ja käytännön osaamista. Tällöin pulmana on ensisi- jaisesti markkinointi. Perinteisessä viljelyssä voidaan keskittyä tuottamiseen, markkinointi on järjestyksessä. Myös tuotekehittely ja neuvonta on perinteis- sessä maataloudessa järjestetty varsin hyvin, mutta uusissa yritysmuodoissa ne ovat useimmiten jääneet yksittäisten ja tilapäisten kehittämisprojektien varaan. (Hautamäki 1988, 8)

Perinteiseen maatilatuotantoon voi yhdistää mitä moninaisempia elinkeinoja. Useammat näistä elinkeinoista kuitenkin vaativat valtavaa tietämystä ja jatkuvaa innostusta kouluttautua yhä enemmän.

Esimerkiksi elintarviketalouden puolella uuden yrittäjän eteen tulevat tuoreus- ja hygieniakysymykset, kuljetusongelmat ja markkinoinnin hoitaminen. Myös kannattavuuskynnys voi nousta monelle liian korkeaksi, sillä mm. luomutuotantoon siirtyminen ei käy aivan hetkessä ja kestää aikansa ennen kuin tila alkaa taas tuottaa.

Monitoimiviljelijältä vaaditaan paljon energiaa, rohkeutta ja sitkeyttä yrittää ja markkinoida omia tuotteitaan. Monitoimisuus kuitenkin kannattaa, sillä tilalle saadaan näin enemmän tuloja. Kun pienet tilat pysyvät asuttuina, säilyy samalla myös tärkeä osa perinteistä maaseudun maisemaa ja maaseutuympäristöä. Tilakokoa suurentamalla ja tiloja yhdistämällä tämä jää saavuttamatta ja maaseutuympäristö köyhtyy. (Sireni 1992, 24.)

Viljelyn ohella harjoitettavat elinkeinot voidaan jakaa sivu-, liitännäis- ja rinnakkaiselinkeinoihin. Sivuelinkeinolla tarkoitetaan elinkeinoa, jota harjoitetaan päätoimisen viljelyn ohella lisätulon saamiseksi. Saatava tulo on siis sivuansiota. (Kartano 1989, 5)

Esimerkkejä sivuelinkeinoista

- metsätuotteiden jatkojalostus
- mehiläistarhaus
- maustekasvien ja yrttien viljely
- sienten viljely
- lomamökkien vuokraus
- suoramyynti
- erilaiset urakoinnit
- tervan valmistus

Liitännäiselinkeinolla tarkoitetaan elinkeinoa, jossa maatilaa käytetään pääasiassa muuhun tuotantotoimintaan kuin maatilatalouden päätuotantosuuntien harjoittamiseen (Kartano 1989, 5).

Esimerkkejä liitännäiselinkeinoista

- marjanviljely
- avomaan vihannesviljely
- taimitarhatuotanto
- energiapuunkasvatus
- turkistarhaus
- koiratarhaus
- riistalintujen tarhakasvatus
- lammaskasvatus
- maatilamatkailu

Rinnakkaiselinkeinolla tarkoitetaan maatilalla tapahtuvaa elinkeinotoimintaa, jossa maatilaan kiinteästi liittyviä aineellisia resursseja kuten maata ja maatalouskoneita ei käytetä hyväksi (Kartano 1989, 5).

Esimerkkejä rinnakkaiselinkeinoista

- konepaja
- kotiompelimo
- kotileipomo/ pitopalvelu
- juhlatalo
- käsi- ja kotiteollisuustuotanto
- lihapalvaamo
- kalasavustamo
- saha
- lahjatavaraliike
- vanhusten ja lasten hoito tilalla
- erilaiset korjaamopalvelut esim. huonekalu

Erilaisia ansiomahdollisuuksia maatiloilla on siis runsaasti. Edellä luetellut ovat vain esimerkkejä erilaisista vaihtoehtoista. Useimpia yllä mainittuja elinkeinoja voidaan tietenkin harjoittaa joko yritysmäisesti tai sitten viljelyn ohella osa-aikaisesti. Avainsanana on monitoimisuus. Jokainen viljelijä muodostaa itselleen parhaan yhdistelmän eri vaihtoehtoista tilansa suomien mahdollisuuksien puitteissa. Voisi jopa sanoa, että mahdollisuuksille asettaa rajansa enää vain mielikuvitus.

2.2 Palkkatyöhön perustuva toimeentulo

Maaseudulla uusia toimeentulomahdollisuuksia on avannut myös lisääntynyt työssäkäynti tilan ulkopuolella. Työ voi olla oman kylän tai kunnan alueella tai sitten kauempana oman kunnan rajojen ulkopuolella. Tilan ulkopuolella työssä voi käydä montakin ihmistä, kunhan yksi päätoimisesti viljelee tilaa.

Paljon erilaisia työmahdollisuuksia löytyy jo omasta kylästä. Esimerkkinä voidaan mainita vanhusten koti- ja kuljetusavustus, maatalouslomitukset, kyläkahvilan pito, kotiaavustus ja nuorison ohjaustyöt. Liikkuminen läheisiin keskuksiin tai pendelöinti tarjoavat myös useita eri ammattivaihtoehtoja.

Periaatteessa olisi parasta, että viljelijä voisi tehdä työhuippujen välissä palkkatyötä omalla tilallaan. Tämä kuitenkin edellyttäisi tuotannon hajauttamista niin, että jonkin esimerkiksi kaupungissa sijaitsevan yrityksen listoilla oleva työntekijä voisi tehdä työnsä kotona. Tämä on mahdollista monilla aloilla mm. koti- ja taideteollisuudessa. (Hautamäki 1988, 10.) Tällaista työskentelyä voidaan kutsua eräänlaiseksi etätyöksi.

Etätyö on kuitenkin lähinnä tietotyötä, jota tehdään kotona tai työyhteisöissä, esimerkiksi etätyökeskuksessa tai tietotuvassa. Maaseudun etätyö ja

etätyökeskukset ovat vasta kehittyemisensä alkuvaiheessa. Tulokset riippuvat paljon enemmän työn järjestämiseen liittyvistä arvostuksista, normeista ja tavoista kuin teknisistä mahdollisuuksista. Etätyönä voidaan kuitenkin tehdä lähes kaikkia hallintoon, tiedonvälitykseen, suunnitteluun ja tutkimukseen liittyviä töitä. Ihmisten halu asua maalla, etätyöhön liittyvä ja tutkimuksin osoitettu työn tuottavuuden kohoaminen sekä tietotekniikan jatkuva kehittyminen ovat vahvoja perusteita etätyön laajenemiselle. Maalle muuttavat etätyöntekijät ja etäyrittäjät ovat välttämätön osa elinkeinoiltaan monipuolistuvaa maaseutua. (Uusitalo 1994, 122-126.)

Eräänlaista palkkatyötä voidaan myös järjestää, ainakin osa-aikaisesti, työrenkaiden kautta. Osatyöpaikkoja ja tilaisuuksia lyhyisiin työkohteisiin syntyy maatiloilla, kun näistä useammalla on vain yksi tai kaksi tilalla työskentelevää henkilöä, muiden työpaikkojen ollessa tilan ulkopuolella. On odotettavissa, että tarve järjestää tietty osa työstä muiden tehtäväksi tulee kasvamaan. Toisaalta maaseudulla, erityisesti metsissä jää paljon työtä tekemättä. Työtä järjestettäisiin usean työnantajan ja palkansaajan yhteisvoimin. Työrengas turvaisi työntekijän saannin, silloin kun tarvittaisiin. Työrenkaan toteutuminen vaatii kuitenkin paikallistasolla paljon työtä ja tarpeiden selvittelyä esimerkiksi maamiesseurojen avulla. (Pirkanmaan Maakuntaliitto 1984, 54.)

2.3 Elämänmuotoa korostavat toimeentulomuodot

Talouden kolmas sektori eli itseapu ja omaehtoinen työ on ollut osa maaseudulla tehtyä työtä, tosin virallisen työllistämisen ulkopuolella (Uusitalo 1994, 126). Pirkko Rahkila-Rissanen (1985, 22) on kirjallisuuden ja tekemiensä haastattelujen perusteella määritellyt kolmannen sektorin seuraavasti: Kolmas sektori on virallisen työn ulkopuolella ja/tai sen kanssa yhteydessä, 'rajamailla' oleva työn ja toimintojen ja tuotannollisen toiminnan alue, jossa raha ei ole - ainakaan useimmilla tiedostetusti - tärkein tavoite, vaan jossa se koetaan välineenä tavoiteltaessa mielekästä ja vaihtoehtoista elämäntapaa".

Rahkila-Rissanen luettelee useita syitä, miksi kolmas sektori on työllisyyden kannalta tärkein (emt., 6-8):

- työajan lyheneminen on luonut edellytyksiä omaehtoisen toiminnan laajenemiselle
- hyvinvointivaltion rahoituskriisi antaa tilaa epävirallisen talouden kehittämislle; myös laatusikat voivat viedä samaan suuntaan
- kova verotus tekee verotuksen ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta kannattavaa
- työn sisältökysymysten painoarvo kasvaa
- keskittyminen aiheuttaa vastareaktion pyrkimyksiä hajautettuun ja pienimuotoiseen yhteistoimintaan paikallistasolla
- kolmannen sektorin työmarkkinat ovat olemassa, mutta niiden hyväksikäytölle on luotava edellytykset. (Uusitalo 1994, 126-127.)

Kolmatta sektoria ja talouden epävirallisia toimintamuotoja voidaan luonnehtia myös seuraavien seikkojen avulla (Katso Jäntti & Sulva 1985, 10):

- perinteistä työntekijä ja työnantaja -suhdetta ei esiinny
- päätökset tehdään demokraattisesti

- ulkopuolista riippuvuutta vältetään
- työn, elämäntavan toteuttaminen antaa elämälle tärkeimmän sisällön
- materialistista elämäntapaa vältetään
- ihmisten, yhteisön ja luonnon hyvinvointi on tärkeää.

Kolmanteen sektoriin kuuluviksi voidaan luokitella

a) vaihtoehtoiset työyhteisöt, joita voivat olla esimerkiksi käsityöläis- ja palveluyhteisöt, aatteelliset työyhteisöt, osuustoiminnalliset yhteisöt ja maaseutuyhteisöt

sekä

b) taiteellinen ja tieteellinen luova työ, jota elämäntapaa korostaen voivat harjoittaa esimerkiksi kirjailijat, taidemaalarit, mitä erilaisempiin materiaaleihin perehtyneet taiteilijat, tutkijat ja keksijät.

Julkisen talouden tuntuva supistuminen nostaa kuvatun kaltaisen toiminnan arvoa ja kolmas sektori pysyy maaseudun elinkeinojen kehittämisen yhtenä kohteena. Se vaatii väljyyttä rahoitusta, verotusta ja osuustoimintaa sääteleviltä valtakunnallisilta normeilta (Rahkila-Rissanen 1985, 129-134) ja paikallisesti avaraa työkäsitystä ja yhteistyökykyä. Omaehtoinen työllistäminen ei ole marginaalinen ilmiö. OECD-maissa itsensä työllistäneiden osuus on noussut jatkuvasti, ja se oli vuonna 1990 jo 11 prosenttia. (Uusitalo 1994, 127.)

II OSA

3 KAUHAJOKI, KUHMO JA LEMPÄÄLÄ - TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN OSA

3.1 Tutkimus ja sen rakenne

Tutkimus maaseudun uusista elinkeinoista ja niiden liikennetarpeista toteutettiin siis osana tielaitoksen strategista projektia S11. Aineisto tutkimusta varten kerättiin kesäkuussa 1995 tekemällä haastatteluja kolmessa eri kunnassa. Haastateltavina olivat kunnan elinkeinoasiamies tai vastaava viranhaltija sekä kunnan alueen uudet yrittäjät (joiden valinta toteutettiin yhdessä kunkin kunnan elinkeinoasiamiehen kanssa). Jokaisessa tutkimuskunnassa elinkeinoasiamiehen lisäksi haastateltiin 12-15 yrittäjää.

Toisen osan alussa esittelen tutkimukseen mukaan valittujen kuntien - Kauhajoen, Kuhmon ja Lempäälän liikenteellistä sijaintia ja siitä aiheutuneita ongelmia ja parannusehdotuksia. Yritän myös tiivistää kunnan elinkeinoasiamiehen ajatuksia kunnan uusista elinkeinoista sekä niiden liikenne- ja kuljetustarpeista käyttäen apuna mm. kunnissa laadittuja kehitysohjelmia. Lopuksi kerron maaseudun uusien yrittäjien liikenne- ja kuljetustarpeita sekä niissä ilmenneistä ongelmista ja parannusehdotuksista haastatteluissa saamani tietojen perusteella.

3.2 Kauhajoki - esimerkkinä ydinmaaseutukunnasta

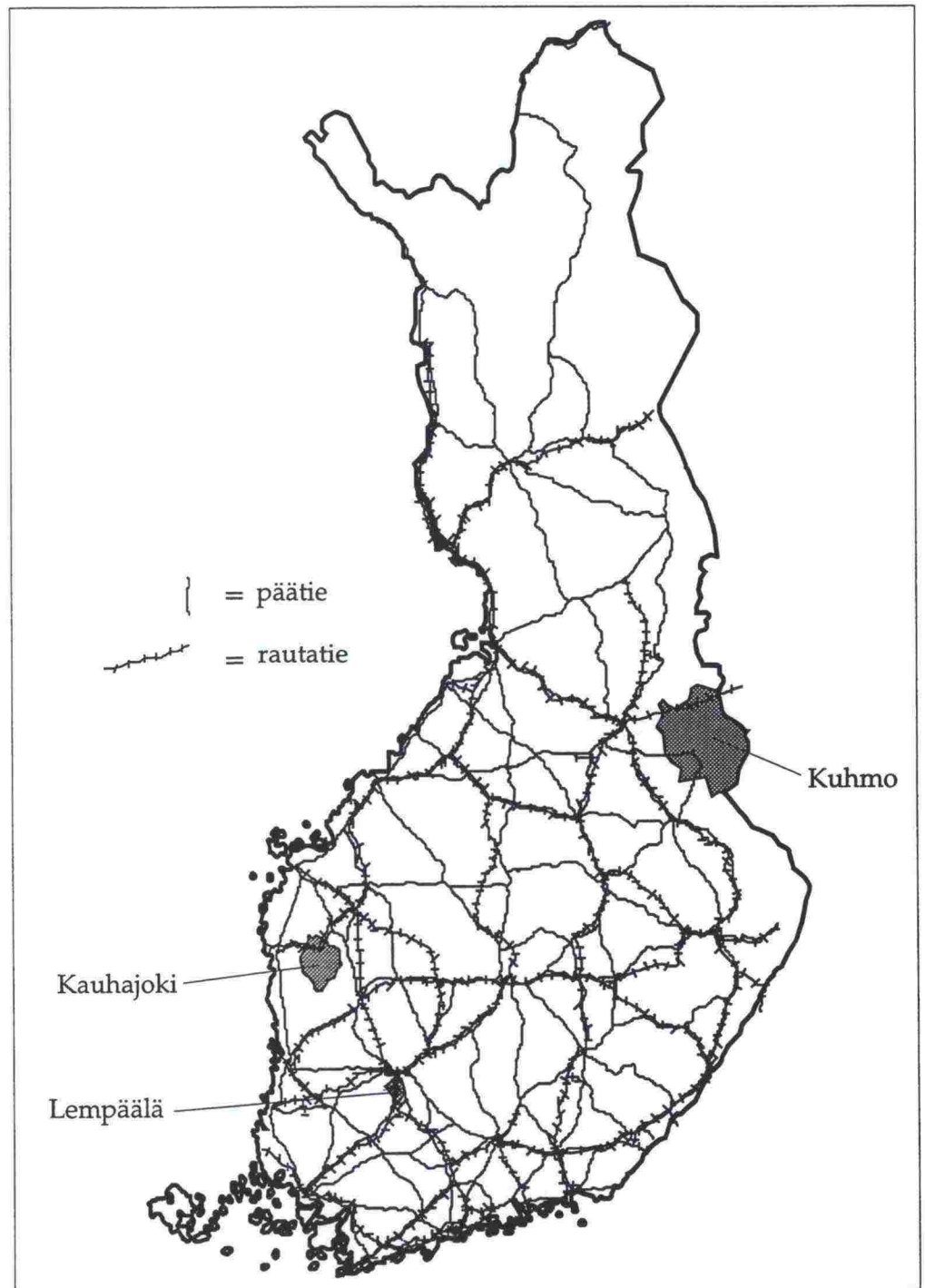
3.2.1 Kauhajoen liikenteellinen sijainti

Kauhajoki edustaa tässä tutkimuksessa ydinmaaseutukuntaa, jossa maa- ja metsätaloudessa toimivien osuus vuonna 1991 oli 23 %. Kunnassa oli vuonna 1994 asukkaita 15.602 (vähennystä edellisestä vuodesta oli 61). Kunnan kokonaispinta-ala on 1315,52 neliökilometriä. Suurimpana ongelmana on korkea työttömyys, joka vuonna 1994 oli maakunnan korkein. (Kauhajoen kunnan toimintakertomus 1994, 3.)

Suuret keskuksset ovat Kauhajoelta suhteellisen kaukana, ja keskikokoisiinkin keskuksiin on kohtuullinen matka.

Maantie-etäisyydet Kauhajoelta:

- Helsinki 360 km
- Tampere 160 km
- Pori 125 km
- Vaasa 100 km
- Seinäjoki 58 km
- Kaskinen 57 km

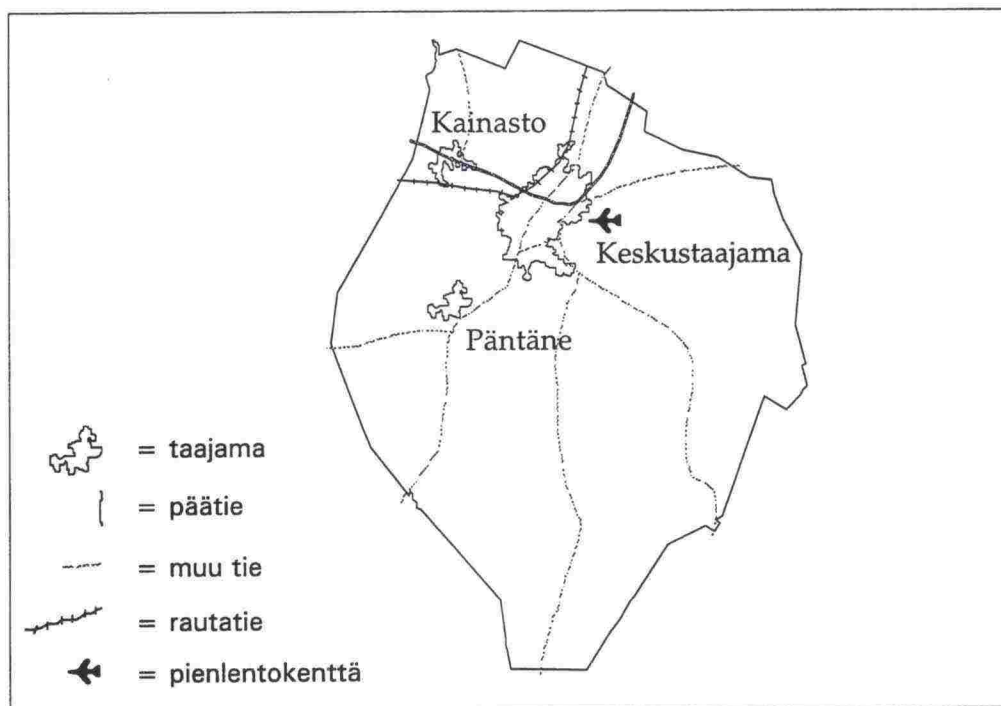
Kuva 1: Tutkimuskunnat Suomen aluerakenteessa.

Tieverkoston osalta ongelmia aiheuttaa sijainti valtateiden välissä. Elinkeino-asiamies Risto Kuutin mielestä erityisesti isojen yritysten kannalta tämä voi olla ongelmallista. Tärkeää kunnan elinkeinoja ajatellen olisi saada ns. Pohjanmaantie kantatieksi ja parannettua sen kuntoa. Näin saataisiin Kauhajoelta tyystin puuttuva etelän suunnan yhteys kuntoon. Myös itään Alavuden suuntaan menevä tie pitäisi saada kantatieksi ja parempikuntoiseksi. Lisäksi mm. Kauhajoelta Isojoen suuntaan menevä tie tarvitsisi mutkien oikaisua. (Haastattelu 5.6. 1995.)

Suupohjan maaseutuohjelmassa mainitaan liikenneyhteyksiin liittyvänä tärkeänä tavoitteena maantieteyhteyksien parantaminen erityisesti kantateiden ja seudullisten teiden osalta. Tarkempaa suunnitelmaa tavoitteiden toteuttamiseksi ei maaseutuohjelmassa ole kuitenkaan esitetty. Tärkeää olisi saada myös haja-asutusalueiden tienviitoitus lain vaatimaan kuntoon, sillä paikkakuntaa tuntemattomalle puutteelliset tai täysin puuttuvat tienviitat aiheuttavat paljon harhakilometrejä.

Joukkoliikenne on kunnan alueella heikentynyt ja kuljetukset ovat miltein yksinomaan koululaisliikenteen varassa. Kesällä koululaisten loman aikaan yhteydet kyliltä keskustajaamaan ovat todella huonot. (emt.)

Raideliikenteellä on Kauhajolla vain lähinnä puutavaran siirtoon liittyvä merkitys. Muu junilla kuljetettava tavara lastataan Seinäjoella autoihin ja kuljetetaan maanteitse Kauhajoelle. Henkilöliikenteen osalta lähimmät asemat sijaitsevat Seinäjoella ja Parkanossa. Suupohjan maaseutuohjelma mainitsee tärkeäksi tavoitteeksi säilyttää Suupohjan radan kunnossa eli radan Seinäjoelta - Kauhajoen kautta - Kaskisiin. Tällä on merkitystä juuri puutavaran siirron kannalta ja mm. Metsä-Botnia onkin ajanut radan kunnostamista. (emt.)

Kuva 2: Kauhajoki.

Kauhajoella on pienlentokenttä, mutta sen kautta ei ole kulkenut vakituista liikennettä vuoden 1994 jälkeen. Kentältä lennetään vain lähinnä satunnaisia liikelentoja. Lähimmät lentokentät sijaitsevat Seinäjoella ja Vaasassa. Erityi-

sen tärkeää Kauhajoen kannalta olisi säilyttää Seinäjoelta lähtevä lentoliikenne entisellään. (emt.)

Tietoliikenneyhteyksien osalta kunnassa on olemassa alueellinen tietoverkko, joka yhdistää kunnan sekä eri oppilaitoksia. Tällä hetkellä pohditaan verkon laajennettavuutta ja selvitetään yritysten halukkuutta osallistua tällaiseen tiedonvälitykseen. Elinkeinoasiamies Risto Kuutin mielestä tietoverkolla ei ole kuitenkaan vielä suurta merkitystä. Hän pitää ATK:n suomien mahdollisuuksien hyödyntämistä yritystasolla vielä vähäisenä. Tärkeimmät yhteydet hoidetaan puhelimella ja telefaxilla, erityisesti NMT-GSM -yhteyksien hyödyntäminen on lisääntynyt.

3.2.2 Mitä uutta Kauhajoella?

Kauhajoen kunnan elinkeinopolitiikassa pääpaino on henkisten edellytysten luomisessa eli monipuolisen koulutuksen ja projektien järjestämisessä kunnan yrittäjille. Perinteisiä avustuksia ja takauksia ei juuri yrityksille järjestetä. Kunnassa on keskitytty myös yleisten edellytysten luomiseen erityisesti keskustaajaman alueella. Tähän on pyritty mm. muuttamalla kunnankeskustaajaman liikennejärjestelyitä arkkitehtikilpailun tulosten perusteella. Tarkoituksena on kohentaa kunnan keskustan ulkoasu maaseututaajaman mukaiseksi.

Elinkeinojen kehittäminen Kauhajoella tapahtuu pääasiassa yhteistyössä Suupohjan seutukunnan kanssa. Ainoastaan yrityskohtaiset kehittämishankkeet tapahtuvat kunnan omassa piirissä. Suupohjan alueella on laadittu maaseutuohjelma vuosille 1995-1999. Se koostuu kehittämisohjelmista, -hankkeista ja -projekteista. Yhteistä näille kaikille on pyrkimys Suupohjan elinkeinoelämän monipuolistamiseen ja sen rakennemuutoksen tukemiseen. Keskeisten tavoitteiden saaavuttamiseksi maaseutuohjelman hankkeiden suunnittelu on kohdistettu mm. seuraaville painopistealueille:

Yrittäjyys

- Uusteollistaminen
- Yrittäjyyden kannustaminen
- Yritystoiminnan aloittamiskynnyksen madaltaminen.

Tuotantotoiminta

- Huonekaluteollisuus
- Materiaalinkäsittely/logistiikka
- Elintarviketalous-, maatalous- ja elintarvikejalostus
- Luonnonvarojen jalostus (metsä, turve, vesi ja sora)
- Muu teollinen toiminta (tekstiiliteoll.)

Matkailu

- Luonto- ja maaseutumatkailu. (Suupohjan maaseutuohjelma 1995-1999, 5.)

Näistä Kauhajoen uusiksi elinkeinoiksi elinkeinoasiamies Risto Kuutti (emt. haastattelu) nostaa ensimmäisenä mekaanisen puunkäsittelyn eli huonekaluteollisuuden. Erityisesti täyspuusta valmistetuilla huonekaluilla on kysyntää paljonkin varsinkin ulkomailla. Muualla elinkeinotoiminnassa on Kuutin mielestä verrattain vaikea löytää uusia mahdollisuuksia.

Uudenlaisia vaihtoehtoja tarjoavat kuitenkin jatkojalostuksen tuomat mahdollisuudet, uudet viljeltävät kasvit sekä uudet tarhattavat eläimet esim. ravut ja villisiat. Myös matkailusektorin puolelta on noussut uusia yrittäjiä. Matkailuyrittäminen on kuitenkin vaikeaa, sillä Kauhajoki ei ole perinteistä matkailu- aluetta. Asiakkaiden löytäminen ainakin Suomesta voi olla lisäksi ponnistusten takana, sillä perinteinen maaseutumatkailu ei ehkä ole riittävän uutta kaupunkilaiselle. Asiakkaita pitäisi löytää ulkomailta. Tällöin ongelmaksi voi kuitenkin muodostua palveluyrittämisen vaikeus yleensä sekä kielitaitokysymykset.

Kauhajoella kuljetusten järjestämistä on pohdittu erityisesti elintarviketalouden rengasprojektin yhteydessä, myös mekaaninen puunkäsittely synnyttää paljon kuljetustarpeita. Ongelmaksi huomattiin muodostuvan pienien tuote-erien keräily laajoilta alueilta, jolloin helposti aiheutui paljon kuljetuskilometrejä ja hankkeen kannattavuuskin oli vaakalaudalla. Kunnan sijainnista johtuen markkinatkin ovat suhteellisen kaukana muualle tuotteensa suuntaavien yritysten kannalta. Juuri tämä tekijä on kuitenkin edesauttanut yhteistyön lisääntymistä yritysten välillä.

Elinkeinoasiamies Kuutin mielestä maaseudulla pärjätäkseen uusi yrittäjä tarvitsee tuotteelleen riittävän laajan tuotannon ja markkinat sekä nopeat toimitukset keskisuurissa erissä. Maaseudulla uusien yrittäjien on siis yritettävä keskittää kuljetuksensa ja varastointinsa.

Matkailua ajatellen erityistä huomiota tulisi kiinnittää opastukseen ja tienviittojen selkeyteen. Luontomatkailua ajatellen kunnan sijainti on kuitenkin hyvä, koska suuria keskuksia ei ole aivan välittömässä läheisyydessä ja kunnan alueella on luonnonsuojelualueita.

Elinkeinoasiamies Kuutin mielestä tieyhteyksien parantamisella on suuri merkitys kunnan elinkeinojen kehittämiseksi. Jos tieyhteydet olisivat kunnossa, myös kuljetuksiin liittyvä toiminta voisi kehittyä suotuisasti. Kuutti näkee myös tietoliikenneyhteyksien kehittämisen tärkeänä. Erityisesti hän korostaa kansainvälisten tietoverkkojen hyödyntämismahdollisuuksia. (emt.)

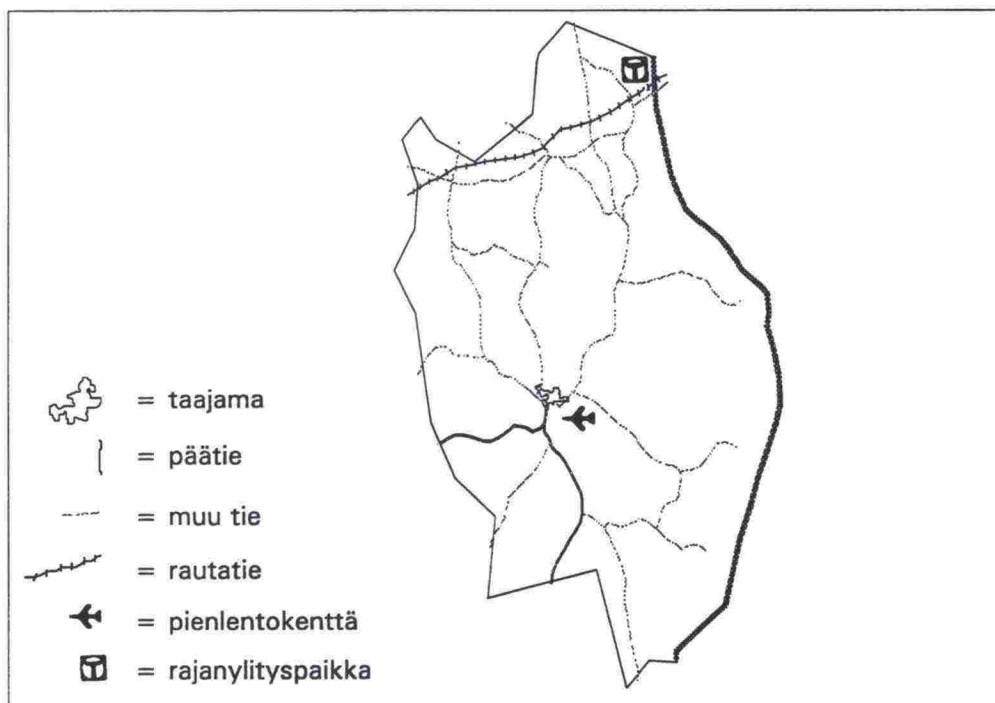
3.3 Kuhmo - esimerkki sijainniltaan syrjäisestä maaseutukunnasta

3.3.1 Kuhmon liikenteellinen sijainti

Kainuuta voi Keski-Eurooppaan verrattuna luonnehtia syrjäiseksi, erittäin harvaan asutuksi, pelkästään maaseutua käsittäväksi rajamaakunnaksi, jossa on paljon metsiä ja vesistöjä. Asukkaita Kainuussa on noin 96 000 eli asukastiheys on 4.5 asukasta /km². (Kainuun kehittämisohjelma,9.)

Kainuun väestöstä alkutuotannon parissa työskentelee 14% eli maa- ja metsätalouden osuus on selvästi suurempi kuin maassa keskimäärin. Työttömyys on myös Kainuun vaikein ongelma. Vuonna 1994 työttömänä oli yli neljännes Kainuun työvoimasta.

Kuhmo on yksi Kehys-Kainuun viidestä kunnasta ja yli kaksi kertaa suurempi kaupunki kuin esim. Tokio. Kuhmon pinta-ala on 5 500 km², mutta kaupungin 13 000 asukasta eivät aiheuta ruuhkaa edes ydinkeskustassa, jossa asuu puolet kunnan asukkaista. Kaupungiksi Kuhmo on myös harvinaisen rauhallinen johtuen sen laajoista erämaa-alueista ja yli 600 järvestä. Jotkut sanovatkin tulevansa kuuntelemaan kaupunkiin hiljaisuutta.

Kuva 3: Kuhmo.

Kuhmo sijaitsee aivan itärajan tuntumassa, yhteistä rajaa Venäjän kanssa on 121,5 km. Maanteitse Kuhmoon pääsee joka ilmansuunnasta ja tiet ovat keskimäärin suhteellisen hyvässä kunnossa. Kunnan sisäisiä tieyhteyksiä ei kuitenkaan voi luonnehtia yhtä positiivisesti. Tiet ovat haja-asutusalueilla melko yleisesti huonossa kunnossa ja aiheuttavat usein ongelmia siellä sijaitseville yrityksille. Kuhmon alueella tieviitoitus on kuitenkin kunnossa ja perille on helppo löytää kartan avulla. Kuhmon aluepoliittisessa ohjelmassa vuodelta 1994 (s.29-31) mainitaan useita infrastruktuurin kehittämishankkeita. Suurin osa näistä hankkeista liittyy tieverkoston parantamiseen esimerkkinä mm. maantien Kuhmo-Suomussalmi kunnostus ja tieluokan korottaminen.

Raideliikenteellä on Kuhmossa merkitystä erityisesti tavaraliikenteen kehittämisen osalta. Vartiuksen alueen kehittäminen tavarajunaliikenteen terminaaliksi koetaan tärkeäksi. Suunnitteilla on käsitellä ja lastata Venäjälle menevät ja sieltä tulevat toimitukset Vartiuksen rajanylitysasemalla. Yhteyttä Venäjälle pidetään tärkeänä ja sen kehittämiseen ollaan valmiita panostamaan paljon. (Katso Kuhmon aluepoliittinen ohjelma,31.)

Lähin lentokenttä sijaitsee Kajaanissa ja sieltä on lentoyhteys etelään kolmesti päivässä. Kuhmosta lentoliikenneyhtydetydet ovat kuitenkin hyvin tavoitettavissa, sillä sieltä kulkee kahdesti päivässä lentobussi Kajaaniin. Tällä on suuri merkitys henkilöliikenteen sujumisen kannalta - pidemmät työmatkathan kuljetaan suurimmaksi osaksi lentokoneella. Huomattavaa on, että lentobussiyhteyttä ei toistaiseksi uhkaa lakkauttaminenkaan.

Tietoliikenneyhteydet kunnassa rajoittuvat lähinnä puhelimen ja telefaxin käyttöön. NMT 900 -puhelinverkon kuuluvuusalue on vielä liian suppea. Myös Euroopassa vallitsevaksi tuleva GSM-tukiasemaverkko olisi tärkeää rakentaa Kuhmon alueelle. (Kuhmon aluepoliittinen ohjelma, 32). Varsinaisia tietoverkkoja ei Kuhmon alueella ole vielä käytössä, mutta tällä hetkellä suunnitellaan valokaapeliyhteyden saamista Kuhmossa sijatsevaan yritystalo Monitoriin. Yritystalosta toivotaan näin kehittyvän etätyöntekijöiden keskus, josta olisi hyvät yhteydet koko Suomen alueelle. (haastattelu, elinkeinoneuvoja Lasse Tuoma, 12.6.1995, Kuhmo.)

Puutteistaan huolimatta Kuhmon sijantia voidaan pitää enemmän sen mahdollisuutena kuin heikkoutena. Kuhmon tulliasema Vartiuksessa, Lietmajärvi-Kotskoma rautatieyhteyden valmistuminen ja sitä kautta yhteydet Venäjän ja Kauko-Idän markkinoille korostavat Kuhmon asemaa liikenteellisenä solmu-kohtana. Lähialueella Kostamuksen ja Karjalan taloudet elpyessään ovat vieressä sijaitseva markkina-alue. Erityisesti Euroopan näkökulmasta katsottuna Mieslahti-Vartius -tie on nimetty yhtenä kolmesta Suomen poikittaisyhteydestä Euroopan päätieverkostoon. (Kuhmon aluepoliittinen ohjelma, 4.)

3.3.2 Kehittämishankkeiden Kuhmo

Kuhmon aluetta koskevia kehittämisohjelmia on laadittu useampia. Maakunnallisella tasolla on olemassa Kainuun kehittämisohjelma vuodelta 1994, seudullisella tasolla on laadittu kehyskuntaohjelma, jota nimitetään myös Kehys-Kainuun seutuohjelmaksi ja myös kunnassa on laadittu oma aluepoliittinen ohjelma.

Kaikille kehittämisohjelmille yhteistä on kehittämiskohteiden runsas määrä. Esimerkiksi Kainuun kehittämisohjelmassa on kuvattu kymmenen eri kehittämisen painopistealuetta puunjalostuksesta syrjäytymisen ehkäisyyn samalla luetellen niihin liittyviä hankkeita koko maakunnan alueelta. Myös kehyskuntaohjelma sisältää lukuisia erilaisia hankkeita, jotka kuitenkin korostavat kehyskuntien välistä yhteistyötä enemmän kuin projektit ja hankkeet Kainuun kehittämisohjelmassa.

Kuhmon aluepoliittinen ohjelma taas on eräänlainen inventointi ja kokonaisuus kaikista nyt esille tulleista hankkeista, joiden toteuttamiseen paikkakunnalta on löydetty halukkuutta sekä sitoutumista niiden eteenpäin viemiseen. Ohjelmasta voidaan koota hankkeet maakunnallisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin teemaohjelmiin. Kyseessä on Kuhmon ensimmäinen uudentyyppinen alueohjelma ja kuten siinä todetaan "lopullisesti valmista ei tule koskaan." Heti alussa korostetaan, että ohjelma tulee tarkentumaan ja muuttumaan vuosien kuluessa ja että osa hankkeista tulee toteutumaan ja osa taas ei. (Kuhmon aluepoliittinen ohjelma, 2) Yli neljäkymmenen projektin ja hankkeen joukosta onkin varmasti varaa karsia ja panostaa voimavaroja tulevaisuudessa tärkeimpiin kehittämisen kohteisiin.

Kuhmon elinkeinoja tarkastellessa käy ilmi, että tuotannollinen perusta on metsässä ja puunjalostuksessa. Kainuun puualan kehityskeskus toimii Kuhmossa puunjalostuksen määrän ja jalostusasteen lisäämiseksi. Puun lisäksi metsät tarjoavat kasvuympäristön marjoille, sienille ja muille luonnon kasveille, joiden kerääminen ja jalostaminen on mahdollisuus uudelle yrittäjälle. Metsien moninaiskäyttöä tukemalla tuetaan myös useiden uusien elinkeinojen kehittämistä. Myös maaseutua maataloineen on mahdollisuus kehittää ja

synnyttää uutta. Kuhmon puhdasta luontoa erämaiseen ja vesistöineen voidaan hyödyntää etsittäessä uusia toimeentulomuotoja matkailussa ja virkistyskäytössä. Lisäksi kulttuurikaupungin leima ja runsas matkailunähtävyyksien ketju luovat myös jatkuvasti uusia mahdollisuuksia rohkealle ja innovoivalle yrittäjälle.

Seuraavassa luettelen esimerkinomaisesti hankkeita ja projekteja, jotka mielestäni parhaiten tukevat ja edesauttavat maaseudun uusien elinkeinojen syntymistä ja kehittymistä juuri Kuhmon alueella:

- Kuhmon maaseutuelinkeinojen kehittämisprojekti, jonka tarkoituksena on nimenomaan korvaavien ja sivutuloa antavien uusien elinkeinojen luominen maataloille ja maaseudulla asuville. Hankkeeseen kuuluu neljä tuotantoaluetta; metsäsienet, marjat, yrtti- ja maustekasvit sekä juurikasvikset ja vihannekset. (Tuotteita on tarkoitus kehittää erillisen laatutuoteprojektin ja kansainvälistymisprojektin kautta.)

- Lehtivihreän kehittämisprojekti, jonka tarkoituksena on luonnonvaraisten kasvien hyödyntäminen lääke- ja elintaviketeollisuuden raaka-aineeksi.

- Kainuun puualan kehityskeskusten toiminnan jatkaminen. Keskus toimii mekaanisen puualan toimintahankkeiden veturina. Toimintamuotona on selvittää yritysten kehittämistarpeita ja tehdä niille kehitysohjelmia. Myös uusien yritysideoiden arviointi ja kehittäminen kuuluvat keskuksen toiminta-ajatuksen.

- Suomaaston korpi- ja rämepuun hyödyntämishanke, joka sisältää esimerkiksi erilaisten luonnonmuovaamien puumateriaalien valmistamista edelleen mm. matkamuistoiksi.

- Luonnonmukaisten pienvesien kalanjalostus, erityisesti villikalojen kasvat.

- Luontomatkailu- ja ulkoilupalvelujen kehittämishanke, jossa tärkeänä osana on uuden luontomatkailuinfrastruktuurin luominen ja ajanmukaistaminen. (Katso tarkemmin Kuhmon aluepoliittinen ohjelma 1994,10-27.)

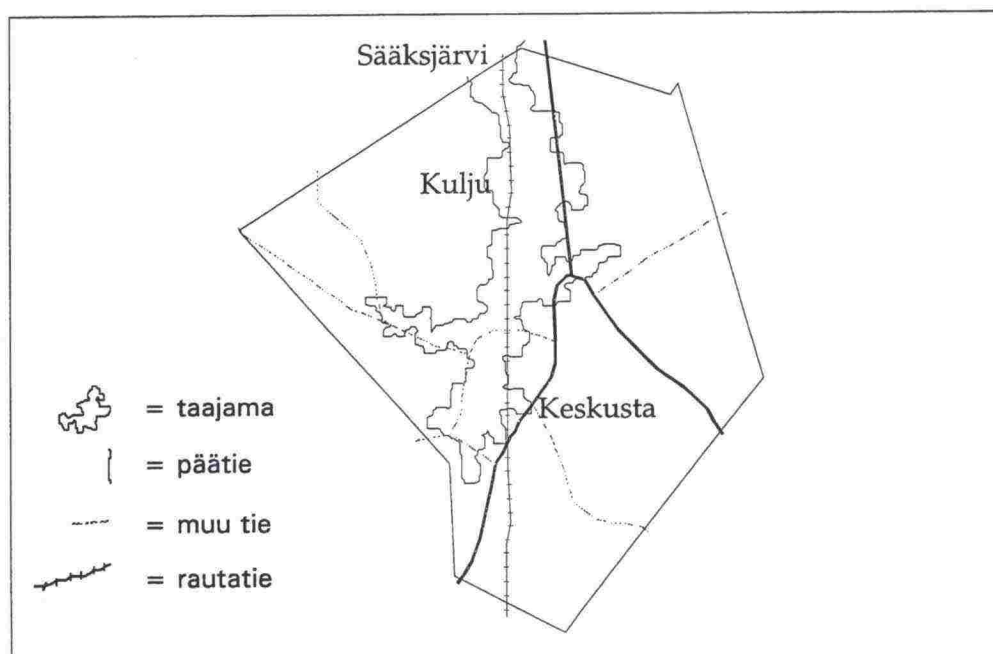
Kuhmon elinkeinoneuvoja Lasse Tuoman mielestä uusina elinkeinoina Kuhmossa voidaan pitää mekaanista puuteollisuutta eli erilaista puun jatkojalostusta, kuten hirsiveistoa ja mökkituotantoa. Myös elintarvikkeiden alkutuotanto tarjoaa uutta, erityisesti metsätuotteiden jatkojalostuksen hyödyntäminen avaa uusia mahdollisuuksia.

Paljon kuljetustarpeita on juuri mekaanisella puuteollisuudella ja Kainuun puualan kehityskeskus onkin tehnyt puualaa koskevia logistiikkatutkimuksia. Tuoman mielestä yritysten kehittäminen ja menestyminen on kuitenkin harvoin kiinni kuljetuksista, sen sijaan suurimmat esteet nousevat yritysten sisältä aivan muista tekijöistä. Tuoma toteaa, ettei yritysten kuljetuksille ole juuri esteitä Kuhmossa, ainoastaan pitkät kuljetusmatkat voivat heikentää kannattavuutta. Syrjäinen sijainti ei kuitenkaan Tuoman mielestä vaikuta ulkomaankaupan sujumiseen. "Eivät ne siellä tiedä, missä me sijaitsemme." Vaikka Kuhmo onkin hänen mielestään vähän kaukana kaikesta, tiestö on silti suhteellisen hyvässä kunnossa ja liikenneyhteydet muutenkin järjestetty hyvin syrjäiseen sijaintiin nähden. Tärkeintä Tuoman mielestä tällä hetkellä olisi erityisesti tietoliikenneyhteyksien kehittäminen. (Haastattelu, Tuoma, 12.6.1995.)

3.4 Lempäälä - esimerkki kaupungin läheisestä maaseutukunnasta

3.4.1 Lempäälän liikenteellinen sijainti

Lempäälän kunta sijaitsee Hämeen läänissä, Etelä-Pirkanmaan sydämessä vesistöjen ympäröimänä. Saaressa sijaitseva kuntakeskus rajoittuu kirkkojärveen, Lempäälän kanavaan ja Kuokkalankoskeen. Kunnan asukasluku vuonna 1994 oli 15 272 henkilöä, joista pääosa (yli 10 000 asukasta) asuu nauhamaisessa taajamaketjussa kirkonseudulta Kuljuun ja Sääksjärvelle. Lempäälän kunnan alueen läpi kulkee sekä valtatie 3 että valtatie 9. Valtatie 3:en kautta on Lempäälästä hyvät kulkuyhteydet Tampereelle (23 km), Hämeenlinnaan (62 km) ja Helsinkiin (167 km). Valtatie 9:ää pitkin taas pääsee Turkuun, jonne Lempäälästä on matkaa 135 km.

Kuva 4: Lempäälä.

Maantieverkko yhdistää Lempäälän alle kahden tunnin ajomatalla koko Suomen taloudellisen ytimen muodostavaan Helsinki-Tampere-Turku -kolmioon. Päätieverkot ovat elinkeinoasiamies Markku Sipilän mielestä hyvässä kunnossa. Parannettavaa hän löytää sivuteistä esimerkiksi Savon tie Kangasalalle kaipaisi kunnostusta. Kunnan sisäiset yhtydet vaativat myös pientä kunnostusta, mutta esimerkiksi Vanhan Tampereen tien perusparannus on jo pitkällä.

Tärkeitä Lempäälän liikenneyhteyksiä ajatellen ovat kuitenkin uuden moottoritien sekä Tampereen kaupunkiseudun kehätie 2:en Sääksjärveltä Pirkkalan lentokentälle toteutuminen. Uuden moottoritien linjaus on erittäin merkittävä asia kunnalle. Tie tulee kulkemaan kunnan keskeltä ja sen varrelle (kunnan alueelle) tulee kolme uutta liittymää sekä levähdysalue. Kunnalle tästä aiheutuu paineita liittymäalueiden hyväksikäyttöön. Myös liikenteen järjestäminen alueille tulee olemaan iso kysymys. Varmaa on, että alueella yritystoiminta tulee lisääntymään, ja kunta on jo tarjonnut tontteja isoillekin yrityksille. Kehätie 2:en toteuduttua kunnasta tulisi Sipilän mielestä sijainniltaan erinomaista aluetta yritystenkin kannalta. (Haastattelu 20.6.1995.)

Lempäälän lävitse kulkee myös Helsingistä pohjoiseen johtava valtakunnan päärautatie. Elinkeinoasiamies Sipilä pitää rautatien merkitystä suurena, mutta toteaa samalla, että sen hyödyntäminen ei ole ollut niin suurta kuin olisi olettanut. Hän kuitenkin elättelee toiveita esim. Kuljun alueen kehittämisestä juna-alueeksi erityisesti tavaraliikenteen osalta. Nyt se hoidetaan paljolti rekojen kautta, sillä VR:llä ei juuri ole tavaraliikennettä Lempäälässä. Yhtenä syynä tähän ovat viimeaikoina puretut sivuraidesopimukset. Henkilöliikenteelle rautatieyhteyksillä sensijaan voisi olla suuri merkitys. Tampereelle ollaankin tällä hetkellä suunnittelemassa kolmatta raideyhteyttä.

Lempäälälle lähin lentoasema on Tampere-Pirkkala, jonne matkaa on 18 km. Lentoasema on alueellisesti hyvin merkittävä ja myös Lempäälän kunta on avustanut sen kehittämisessä rahallisesti. Tällä hetkellä suunnitteilla on esimerkiksi toinen kiitorata. Pirkkalan lentokenttäalueen kehittämiseksi on sinne suunniteltu myös isoa yritysalueutta. Elinkeinoasiamies Sipilä pitääkin lentokenttää merkittävänä kansainvälisyyden kannalta. Venäjän yhteyksien hoituminen ja business-matkailu korostavat kentän merkitystä, vaikka turisti-liikennettä kentällä ei ole paljoakaan.

Tietoliikenneyhteyksiä Sipilä pitää kuitenkin tärkeimpinä ajatellen kansainvälisiä yhteyksiä. Valokaapeliverkko on jo aika hyvä, mutta sen kehittämiseen ollaan kuitenkin edelleen valmiita panostamaan. Lempäälä on myös päättänyt osallistua Internet-tiedonvälitykseen perustamalla verkkoihin oman kotisivunsa. Myös yritykset käyttävät Sipilän mukaan tietoliikenneyhteyksiä varsin runsaasti. Tärkeämpää kuin verkkojen olemassaolo on kuitenkin niiden hyödyntämisen osaaminen, toteaa Sipilä. Vaikka monia liiketoimintaan liittyviä liikkumistarpeita pystyykin vähentämään tietoliikenneyhteyksien avulla, vie niiden oppiminen silti aikansa. Myös tekniikan pitäisi vielä kehittyä erityisesti kuvien välityksen osalta. Selvää kuitenkin on, että tietoverkot helpottavat jo nyt verkostoitumista, sillä mm. tilausten käsittely ja siirto on helppoa ja nopeaa koneiden välityksellä. Elinkeinoasiamies Sipilä kuvaa tietoliikenteen mahtavia näköaloja ja uskoo sen tuomiin mahdollisuuksiin - henkilökohtaisia kontakteja kuitenkin unohtamatta. Sitä, minne kehitys lopulta vie, ei kukaan tiedä.

Hyvät maantieyhteydet, rautatie, lentokenttä sekä tietoliikenneyhteydet muodostavat Sipilän mukaan Lempäälän logistisen paketin, jonka avulla kaikki yhteydet hoidetaan ja ne pelaavat hyvin.

3.4.2 Kansainvälistyvä Lempäälä - erilaiseen ja uuteen uskotaan

Lempäälän elinkeinorakennetta leimaa kunnan sijainti Tampereen kaupunkikeskuksen läheisyydessä. Niinpä kuntaa voidaankin pitää luontevana osana kaupunkiseudun taloudellista aluekokonaisuutta.

Toisaalta Lempäälän kunta on sisäisesti varsin vaihteleva riippuen sen eri osien suhteesta Tampereen läheisyyteen ja toisaalta kunnan omaan nauhataajamarakenteeseen. Eniten työpaikkoja Lempäälässä tarjoavat teollisuus ja kauppa. Maatalouden osuus kaikista työpaikoista on vain 8%. (Lempäälän kansainvälistymisprojekti, 3.)

Elinkeinopolitiikka Lempäälässä on aktiivista. Kuntaan on pyritty luomaan monipuolinen pienyritysrakenne. Selviä painopistealueita ovat metallin alihankinta, rakennustoiminta sekä kemian työpaikat. Kehittämismäärärahojen avulla on toteutettu erilaisia koulutushankkeita, kampanjoita ja projekteja. Kun-

taan on myös palkattu yritysneuvoja aloittavia yrityksiä varten. Haja-asutusalueella on tuettu esimerkiksi tiettyjen kylien toimintaa ja sinne on syntynyt uusia yrityksiä. Lempäälän sijainti lähellä Tamperetta on yhtenä tekijänä aiheuttanut lisäpaineita haja-asutusalueiden kehittämiseen, esimerkiksi haja-asutusalueilla on kyliä, joissa on jopa kaavoitettuja alueita.

Tällä hetkellä kunnassa panostetaan innovatiiviseen teollisuustoimintaan sekä kansainvälistymiseen. Projektien puitteissa kuntaan yritetään saada uutta elinkeinotoimintaa.

Viidellä sanalla kuvattuna Lempäälän elinkeinopolitiikka on tiedotusta, koulutusta, konsultointia, verkostoitumista ja kehittämisprojekteja.

Myös yhteistyötä alueiden ja yritysten välillä korostetaan Lempäälässä ja sen mahdollisuuksiin uskotaan. Tällä hetkellä yhteistyötä tehdään mm. matkailun kehittämisen parissa koko Pirkanmaan alueella sekä teknologian kehittämisprojektin kautta TTKK:lle ja Tampereen teknologiakeskukseen. (Haastattelu, Sipilä, 20.6.1995.)

Mitä Lempäälässä sitten voi kutsua maaseudun uusiksi elinkeinoiksi? Parhaiten asiaa voi lähestyä kuvaamalla eri toimialojen työpaikkojen suhteellisen osuuden muutoksia kaikista kunnan työpaikoista. Tällöin havaitaan, että suhteellinen osuus on kolmen vuoden tarkastelujaksolla pienentynyt eniten rakennusosalalla mutta näin on tapahtunut myös kiinteistöpalveluissa, majoitus/ravitsemusosalalla sekä teollisuudessa. Suhteellista merkitystään ovat kasvattaneet eniten muut palvelut, mutta myös koulutus ja tutkimus, kuljetus, tekniset palvelut sekä tietoliikenteen ala. (Lempäälän kansainvälistymisprojekti, 6)

Haja-asutusalueella uutta taas ovat erilainen pienimuotoinen valmistustoiminta, lomamökkien vuokraus, suoramyynti sekä mitä erilaisemmat yksittäiset suuremmat yrittäjät kuten Kiviahon juhlatalo tai Pipu Oy, yritys, jonka liikeideana on lemmikkieläinten rehujen pakkaus sekä vanerin paloittelu todella suurella tuotantomäärällä.

Myös Lempäälässä kuten yleensäkin maaseudulla uusia yrittäjiä syntyy paikallisten mahdollisuuksien luomissa kehyksissä. Lempäällä on kuitenkin selvästi kaupunkimaisempi leima verrattuna Kauhajokeen tai Kuhmoon. Yritysten kehittämisenkin selvä painopiste on uusimman teknologian, tiedonvälityksen ja kansainvälistymisen hyödyntäminen. Elinkeinojen kehittäminen ei pohjaudu luonnonvarojen tai maatalouden tuotannon kehittämiseen ja jatkojalostukseen niin suurella määrin kuin erityisesti Kuhmossa. Parhaiten Lempäälässä olevaa ilmapiiriä kuvaa ehkä M.A. Nummisen kirjoittama teksti "Lempäälä on paratiisi":

*Suomessa on yksi kunta,
jossa elämä on antoisaa.
Hyvä itsetunto ei oo unta,
siellä kulttuurikin kukoistaa.*

*Jos tupahan tulee joskus lunta,
niin helmiksi se muutetaan.
Maksuvälineenä käy myös punta;
se vireydeksi uutetaan.*

*Lempäälä on vahva.
Lempäälä on turvallinen.
Se on viihtyisä asua ja elää.
Lempäälä on terve.
Se on nimittäin paratiisi,
jossa bisnekset ja linnunlaulu helääh.*

*Onnelliset kertoo muille,
että siellä asuu mielellään.
Myöskin liikemiehet suista suille
kansainvälisellä kielellään.*

*Pontta tähdille on ja myös kuille;
sehän historiasta tiedetään.
Tuo suvaitsevaisuus lihaa luille,
koska erilaisuus siedetään.
(Lempäälän kunnalliskertomus 1994)*

4 MAASEUDUN UUSIEN ELINKEINOJEN LIIKENNE-JA KULJETUSTARPEET

4.1 Lähestymistapa

Aineisto tätä tutkimusta varten kerättiin siis kolmen eri kunnan Kauhajoen, Kuhmon ja Lempäälän alueilta tekemällä yrityshaastatteluja kesäkuun 1995 aikana. Tutkittavat kunnat olivat esimerkkeinä ydinmaaseutukunnasta, syrjäisestä maaseutukunnasta sekä kaupungin läheisestä maaseutukunnasta.

Yhtenä tarkoituksena oli selvittää miten kuntien erilainen asema alueellisesti vaikuttaa liikenne- ja kuljetustarpeisiin.

Ainoa hieman selvempi ero verrattaessa eri yrittäjien liikenne- ja kuljetustarpeita kuntakohtaisesti oli näiden haastattelujen perusteella tietoliikenneyhteyksien käytössä. Yksinkertaistaen voisi sanoa, että mitä pohjoisemmaksi mennään sitä vähemmän yrityksillä on käytössään erityisesti tietokoneiden välityksellä hoidettavia yhteyksiä. Puhelin ja telefax ovat yleistäen jo jokaisen hiemankin isomman yrityksen vakikalustoa, mutta tietokonetta ja sen tuomia mahdollisuuksia käytti Kuhmossa hyväkseen varsin harva yrittäjä; viisi neljästätoista haastatellusta yrittäjästä. Kauhajoella tällaisia yrityksiä oli siten jo enemmän; kahdeksan kahdestatoista haastatellusta ja myös Lempäälässä seitsemän yhdestätoista haastatellusta yrittäjästä hyödynsi tietokonetta jokapäiväisten asioiden hoidossa.

Muita huomattavia eroja ei kuntakohtaisessa vertailussa noussut esille, mikä tukee ajatusta siitä, että Suomessa perusinfrastruktuuri on nykyisin jo jokaisen tavoitettavissa myös maaseudulla. Huomattavaa on, että maaseudulla erityisesti haja-asutusalueella asuva on myös entistä enemmän oman auton varassa ja tämä on nähtävissä niin maaseudun reuna-alueilla kuten Kuhmossa kuin ydinmaaseutukunnassa Kauhajoellakin. Myös kunnan rajojen ulkopuolellekin suuntautuva liikkuminen tapahtuu pääasiassa omalla autolla tai oman auton avulla saavutettavissa olevilla juna- tai lentoyhteyksillä.

Eroja liikenne- ja kuljetustarpeissa löytyy sen sijaan verrattaessa eri toimialoja keskenään. Voidaan sanoa, että eri elinkeinojen väliset liikenne- ja kuljetustarpeiden erot ovat suuria ja eroja lisäävät myös yrityksiä pyörittävät erilaiset ihmiset. Tarkasteltaessa asiaa toimialakohtaisesti huomataan, ettei tavaroiden kuljetustarve juuri vaihtelee muutoin kuin yrityksen volyymin mukaan. Tavara tai tuote on saatava kuluttajan ulottuville usein keskustajamaan tai läheisiin kaupunkeihin.

Liikkumistarpeita verrattaessa eroja löytyy sen sijaan saman toimialan yritystenkin välillä. Joku yrittäjä voi pitää tärkeänä osallistumista jokaiseen mahdolliseen messutapahtumaan, toinen taas hoitelee markkinointiaan postin välityksellä. Voisi jopa sanoa, että erilaisia liikkumistarpeita on yhtä monta kuin on erilaisia yrittäjiä.

Edellisestä johtuen hyvä tapa tarkastella lähemmin eri elinkeinojen liikenne- ja kuljetustarpeita on käydä läpi erikseen taajamien yrittäjät, haja-asutusalueen yrittäjät sekä monitoimi/osa-aikaviljelijät. Näitten yrittäjien erilainen toimintaympäristö sekä toiminnan tarkoitus ja puitteet määräävät liikenne- ja kuljetustarpeita enemmän kuin kuntakohtaiset erot. (I osassa määrittelemistäni uusista elinkeinoista juuri nämä kolme ryhmää nousivat haastatteluissa korostetusti esille.)

Liikenne- ja kuljetustarpeita olen tarkemmin analysoinut nelikentällä, jossa toisella akselilla ovat yritysten kuljetustarpeet, toisella taas liikenne- ja liikkumistarpeet.

Kuljetuksiin luen kuuluvaksi kaiken tavaran siirron paikasta toiseen. Liikenne- ja liikkumistarpeisiin sisältyy puolestaan kaikki muu yrityksessä tapahtuva fyysinen liikkuminen jollain kulkuneuvolla, myös asiakkaiden suorittama liikkuminen tavaran/palvelun luokse.

Asiaa olen vielä pyrkinyt tarkentamaan jakamalla sekä kuljetustarpeet että muun liikkumisen neljään eri ulottuvuuteen: paljon (joka päivä), kohtalaisesti (useampia kertoja viikossa), vähän (joitain kertoja kuukaudessa) ja ei juuri ollenkaan (muutamia kertoja vuodessa). Näin ollen yritys voi kuulua johonkin kahdeksasta eri ruudukosta esimerkiksi ruutuun, jossa yrittäjällä on paljon kuljetuksia, mutta ei juuri ollenkaan muuta liikkumista jne.

Lopuksi tarkastelen jokaisen kunnan yrityksiä yhtäaikaaisesti ja pyrin luomaan kokonaisnäkömyksen maaseudun uusien elinkeinojen liikenne- ja kuljetustarpeista.

4.2 Maaseudulla taajamissa sijaitsevien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet

Kuten edellä on todettu maaseudun uusien yrittäjien liikenne- ja kuljetustarpeet ovat hyvin toimialakohtaisia. Se, mitä toimialoja haastatteluihin tuli mukaan, riippui sekä kunnan elinkeinoasiamiehen mielipiteistä että yrittäjien halukkuudesta osallistua haastatteluun. Kuntien taajamien alueelta haastatteluun suostui lopulta yhteensä 12 yrittäjää, joista suurin osa harjoitti toimintaansa kuntansa keskustaa-ajamasta käsin. Yritykset jakaantuivat seuraavalla tavalla:

-Kauhajoelta (5 kpl):

- huonekalujen valmistaja
- insinööritoimisto
- taidekeraamikko
- ATK-alan firma
- ompelimoyrittäjä

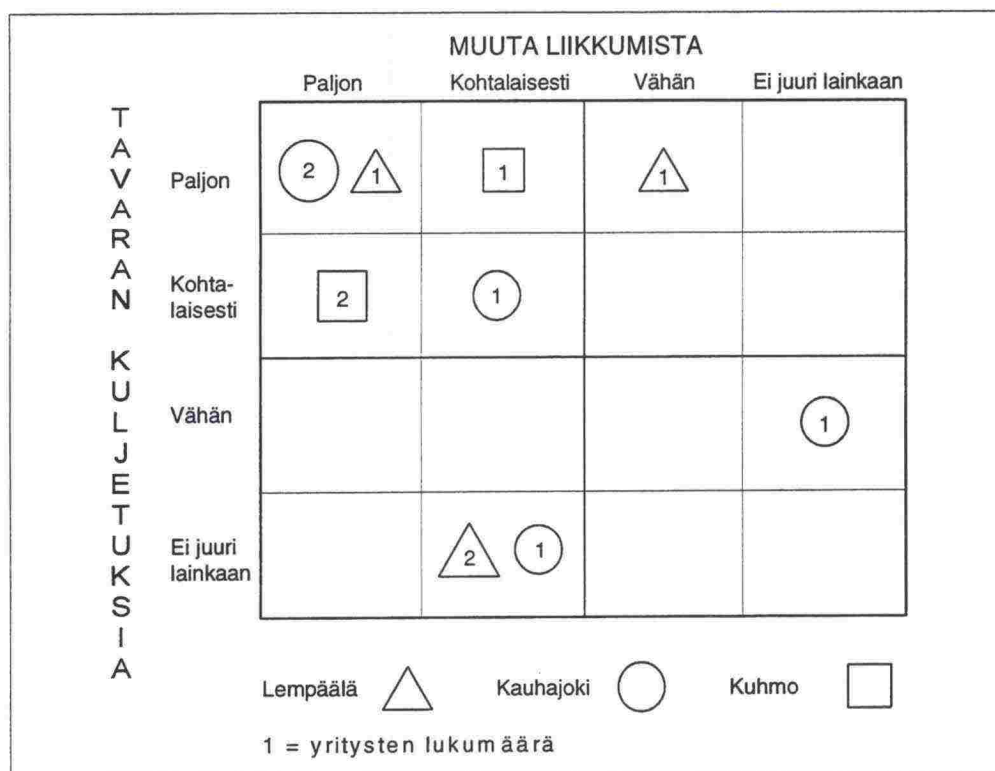
-Kuhmosta (3 kpl):

- perinneleipomo
- Kuhmon kamarimusiikki
- Kalevala-hotelli

-Lempäälästä (3 kpl):

- kalusteiden myyntiedustaja
- puutavarakauppias
- oman yrityksen perustanut toimittaja

Yritykset asettuivat edellä selostamaani nelikenttään seuraavasti: (Yrityksen tarkemman sijainnin akselin nelijaon suhteen olen arvioinut haastatteluista saamieni käsitysten perusteella.)

Kuva 5: Taajamissa sijaitsevien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet.

Yritykset sijoittuvat pääasiassa kenttään, jossa sekä kuljetuksia että muuta liikkumista on kohtalaisesti tai paljon. Tämä on enemmän kuin kuljetus- ja liikkumistarpeet haja-asutusalueiden yrittäjillä tai monitoimiviljelijöillä.

Kuljetustarpeita on myös muilla yrittäjillä verrattain paljon, mutta selvä ero löytyy verrattaessa *muuta liikkumistarvetta* kuin kuljetuksia eri yrittäjien välillä. Taajamien yrittäjillä on näitä liikkumistarpeita selvästi muita yrittäjiä enemmän. Miksi maaseudun taajama-alueiden yrittäjien liikenne- ja liikkumistarpeet sitten muodostuvat muita suuremmiksi?

Useimmat taajamissa sijaitsevat yritykset ovat jonkin verran isompia kuin haja-asutusalueiden yritykset. Yrityksen koko on sinälläänkin voinut ohjata sijoitumista taajamaan ja suurempi koko voi myös tuoda tullessaan enemmän hoidettavia asioita varsinkin, jos yrittäjällä on palveluksessaan ulkopuolista työvoimaa.

Yrityksen liikkumistarpeista suurimman ryhmän muodostaa markkinoinnin hoitamisesta aiheutuneet matkat. Markkinointia voi hoitaa joko yrityksen johto itse tai sitten suuremmissa yrityksissä palkattu edustaja. Markkinoinnin tarve ja keinot tietysti määräytyvät yrityksen koon sekä tuotteen/palvelun perusteella. Asiakkaiden hankkiminen luomalla henkilökohtaisia suhteita oli kuitenkin tärkeää jokaiselle haastattelemalleni yritykselle.

Vaikka markkinointia voisi hoitaa myös erilaisten tiedotusvälineitten kautta, pidettiin suoria asiakaskontakteja jopa välttämättöminä. Itsensä esille tuominen ja luottamuksen saavuttaminen onnistuvat haastateltujen yrittäjien mielestä lähes poikkeuksetta parhaiten henkilökohtaisten kontaktien avulla.

Liikkuminen yrityksissä hoidetaan yleensä omalla autolla, jonkin verran käytetään myös juna- ja lentoyhteyksiä (mutta niidenkin saavuttaminen edellyttää oman auton tai taksin käyttöä.) Ulkomaille markkinointiin tai muita suhteita hoitamaan suunnataan yleensä lentokoneella, mikä voi tapahtua hyvin usein, jos kyseessä on ulkomaille viennin tai asiakkaiden puolesta suuntautunut firma.

Muuta liikennettä markkinoinnin hoidon lisäksi on paljon yrityksillä, joiden tarvitsee tehdä asiakaskäyntejä. Tällainen on esim. suunnittelupalveluita tarjoava insinööritoimisto. Tärkeää on huomata, että silloin kun materiaaleja ei juuri tarvita eikä syntynyt tuote ole tavara, varsinaisia kuljetuksia ei siis ole paljoakaan. Aivotyötä tai etätyötä tekevällä aineisto tulee omasta päästä. Myös hankitut ATK-laitteet voivat osaltaan vähentää liikkumistarvetta. ATK:n hyödyntämisen jälkeenkin *liikkumistarpeita jää* kuitenkin jäljelle, sillä asiakassuhteita on hoidettava jokaisessa yrityksessä ja esim. toimittajan on kerätävä materiaali teksteihinsä.

Joka suhteessa vähiin liikenne- ja kuljetustarpeet jäävät taajaman alueella yrityksissä, joissa tyydytään olemassaolevaan menekkiin, joilla ei ole laajentamishaluja tai kunnianhimoa, jotka eivät panosta markkinointiin, joiden asiakkaat tulevat itse paikanpäälle ja joiden tarvitsema materiaali ei vaihdu kovin usein tai sitä saadaan hankittua vähällä vaivalla mm. myyntiedustajien kautta. Tällaisesta yrityksestä esimerkkinä oli ompelimopalveluita tarjoava liike Kauhajoella.

Mitä hyötyjä tai ongelmia maaseututaajamassa sijainti sitten aiheuttaa yritykselle ja yrittäjälle? Tarkastelen seuraavana kyseistä aihetta esimerkkien avulla.

Esimerkki 1. Mistä työntekijöitä? - Insinööritoimisto Kauhajoella

Yritys suunnittelee sekä valmistaa kuljetinlaitteita ja -järjestelmiä ja sen toiminta on verrattain suurta. Yrityksessä käytetään monipuolisesti kaikkia kuljetusmahdollisuuksia: rahtiautoja (tarjousten perusteella), matkahuoltoa sekä postia. Lähiliikennettä hoitaa yrityksen oma kuljetusauto, joka on liikkeellä jatkuvasti. Tämä on yleensäkin tyypillinen tapa järjestää kuljetuksia maaseudun yrityksissä eli lähiliikenteessä on oma auto ja muut kuljetukset kauemmaksi järjestetään ostamalla kuljetuspalveluita.

Yrityksen johdolla on runsaasti muuta liikkumista useitakin kertoja viikossa. Liikkuminen tapahtuu pääasiassa omalla autolla, mutta myös juna ja lentokonetta (erityisesti ulkomaanmatkoihin) hyödynnetään. Asiakkaisiin ei olla tietokoneyhtydessä, vaan tietoliikenne hoidetaan lähinnä puhelimella ja telefaxilla. Yrityksessä uskottiin kuitenkin tietoliikenteen käytön kyllä lisääntyvän, mutta samalla oltiin sitä mieltä, että henkilökohtaisia yhteyksiä ei mikään kone voi ikinä korvata.

Suurimmissa projekteissa asiakkaat tulevat tapaamaan yritystä ulkomailta asti eli on oletettavaa, että jos tarjottava palvelu/tavara on laadukasta ja edustaa alansa huippua, asiakkaat ottavat yhteyttä, vaikka yritys sijaitsisikin valtakunnallisesti katsottuna maaseudulla.

Ongelmana tällaisessa huippuosaamisen firmassa on pätevien työntekijöiden, erityisesti ATK:n ammattilaisten saamisen vaikeus. Työntekijät kun eivät mielellään muuta kaupungista maaseudulle asumaan. Ongelma on jouduttu ratkaisemaan perustamalla Tampereelle yrityksen tytärfirma, jossa työskentelee suurin osa yrityksen palkkalistoilla olevista ATK:n ammattilaisista. Toisaalta yrittäjä huomautti, että etuakin yrityksen pääosan sijainnista Kauhajoella on, sillä jo työssä olevat työntekijät Kauhajoella ovat myös ammattitaitoisia ja palkkakustannukset ovat pienempiä.

Vaikka Kauhajoki sijaitseekin valtakunnallisesti katsottuna hyvin keskeisellä paikalla, pidetään yrityksessä välimatkoja suuriin keskuksiin kuitenkin pitkinä ja valitetaan matkojen aiheuttamia lisärahti- ja työkustannuksia.

Esimerkki 2. Ongelmia kuljetusten kanssa - perinneleipomo Kuhmossa

Leipomo valmistaa kainuulaisia perinneleivonnaisia kuten rönttösiä tai muikkukukkoa. Raaka-aineita tarvitaan paljon, mutta suurin osa saadaan oman kunnan alueelta. Raaka-ainekuljetuksia on useita kertoja viikossa, sillä aineiden tulee olla tuoreita, mm. kalaa tulee joka toinen päivä paikalliselta kalastajalta. Yrittäjä kertoi, että raaka-aineiden kustannusten kanssa pitää olla tarkka eli samalla kun neuvotellaan tuotteen hinnasta, neuvotellaan myös kuljetuksen hinnasta. Pyrkimyksenä yrittäjällä on, että myyjät toisivat itse tuotteensa (raaka-aineet) suoraan leipomolle.

Puolet valmiista tuotteista myydään Kainuun alueelle tuoretuotteina. Ongelmana on kuljetustarpeen jokapäiväisyys eli tuotteet on todella kuljetettava joka päivä vähittäiskauppoihin, jotta ne todella olisivat tuoreita kuluttajallekin. Tämä tulee kuitenkin kaupoille hyvin kalliiksi ja ne ovat päivä päivältä haluttomampia ottamaan myyntiin jokapäivä kuljetettavia tuotteita. Yrittäjä oli myös sitä mieltä, että Kainuussa ei oikein osata arvostaa omaa perinneruokaa, vaan mieluummin ostetaan hieman halvemmalla jotain valtakunnallisestikin edullista tuotetta.

Toinen puoli tuotteista kuljetetaan raakapakasteina Helsinkiin ja Turkuun. Kuljetus toteutetaan kylmäkuljetuksena eli pakastetut tuotteet ovat styrox-laatikoihin pakattuina. Varsinainen pakastekuljetus tulisi pitkän matkan vuoksi liian kalliiksi. Ongelmana on kuitenkin styrox-laatikoiden saaminen kuljetuksen jälkeen takaisin Kuhmoon, sillä laatikot eivät ole kertakäyttöisiä. Laatikoiden rahtaaminen yksinään ei tule kysymykseenkään, sillä kustannukset nousisivat aivan liian korkeiksi. Nyt laatikot kulkevat takaisin yrittäjälle milloin oman milloin tuttujen auton kyydissä.

Elintarviketuotannossa yleensäkin juuri tuotteiden kuljettaminen oikein ja hygienisesti aiheuttaa ongelmia. Pienellä yrityksellä ei ole varaa ostaa kalliita rahtikuljetuksia esim. edellä mainittuja pakastekuljetuksia. Tällöin yrittäjällä voi olla todellisia vaikeuksia löytää tuotteelle menekkiä lähialueilta. Markkinat kaikenlaisille erikoiselintarvikkeille kun yleensä ovat etelän suuremmissa keskuksissa.

Yrittäjä kuitenkin huomauttaa, että sijaintinsa suhteen paikka on ainut mahdollinen. Kainuulaisia perinneruokia voi tehdä vain Kainuussa. Myös raaka-aineet ovat puhtaampia ja tuotteista syntyy hyviä mielikuvia. Sijainti vaikuttaa kuitenkin kaikkiin kustannuksiin erityisesti juuri kuljetushintojen kautta. Monasti yrityksessä on kuulemma mietitty onko kainuulaisuus todella etu niin-

kuin on aina ajateltu. Isoissa kaupungeissa ovat tällaisen yrittäjän markkinat ja sinnepäin yrityksessä aiotaankin nyt suuntautua entistä enemmän.

Esimerkki 3. Lisää liikenne- ja kuljetusongelmia - Kalevala-hotelli Kuhmossa

Kalevala-hotelli Kuhmossa on osa isompaa kokonaisuutta jonka muodostavat yhdessä mm. Kalevala-kylä, talvisota-näyttely sekä hotelli ja leirintäalue. Jokainen osa on oma yrityksensä. Kokonaisuus sijaitsee Kuhmon keskustasta noin viiden kilometrin matkan päässä järven rannalla.

Hotellissa hyödynnetään ATK-laitteita monipuolisesti mm. ilmastoinnin hoitamisessa. Yrittäjä kuitenkin korosti henkilökohtaisten kontaktien tärkeyttä: "Jos tietotekniikka tulee korvaamaan henkilökohtaiset kontaktit ihmisten kanssa, en enää haluaisi tehdä tätä työtä. Työ on käsityötä ja ihmiset on pystyttävä vakuuttamaan, miksi tulla juuri tänne." Tästä syystä markkinointia yrityksessä hoitaakin yksi ihminen matkustamalla lähes koko talven ulkomailla.

Kuljetusliikkeistä Finnair on tärkein yhteistyökumppani, sillä asiakkaista vuoden aikana suurin osa tulee lentäen. Myös taksit ovat toiminnalle suorastaan elinehto. Yrittäjä korostaakin hyviä välejä kuljetusliikkeiden kanssa. Kesällä asiakkaat tulevat myös busseilla, jolloin kunnan tiestön ongelmallisuus todella paljastuu. Ulkomaisten turistilinja-autojen pieni maavara on johtanut autojen rikkoutumiseen huonoilla teillä. Yrittäjän mielestä huomio pitäisi kiinnittää myös tietöihin, sillä viikonlopuiksi tyhjiksi jätetyt työmaat aiheuttavat joskus harmittavia rengasrikkoja. Sepelillä päällystetyt tilapäiset tiet tulisi aina lanata viikonlopuiksi, jotta liikkuminen olisi turisteille olosuhteisiin nähden mahdollisimman vaivatonta.

Sijainti etäällä varsinaisista pääteistä on yrittäjälle ongelma. Markkinoinnin eteen on todella tehtävä työtä, jotta turistit jättäisivät hyvät pääväylät ja lähtisivät ajamaan joskus hyvinkin huonokuntoisia teitä pitkin. Toisaalta vastapainona ovat kuitenkin luonto ja rauha ja toisaalta myös juuri se syrjäisyys kaikesta.

Esimerkki 4. Mieluummin Lempäälässä kuin Tampereella - insinööritoimisto lempäälässä

Kaupungin läheisen maaseudun tarjoamista eduista antaa hyvän esimerkin Lempäälässä sijaitseva insinööritoimisto. Yritys tarjoaa vain suunnittelu- palveluita (vrt. Kauhajoki) ja materiaalina tarvitaan näinollen vain ATK - ja piirtämistarvikkeita. Näiden hankinta on helppoa muiden asioiden ohella Tampereelta.

Markkinointia hoitamaan on palkattu edustajia ympäri Suomea. Muuten markkinointiin ei ole tarvinnut panostaa, sillä hyvin tehty työ on markkinoinut itse itseään.

ATK:ta yrityksessä hyödynnetään lähes kaikessa työnteossa, silti yhteydet asiakkaisiin hoidetaan lähinnä puhelimitse ja telefaxilla. Henkilökohtaisten kontaktien ylläpitoa pidettiin yrityksessä tärkeänä, vaikka videoneuvottelu yrittäjän mielestä puolustaa jossain asiassa paikkaansa.

Koska yrityksen asiakkaat ovat lähinnä Etelä-Suomen alueelta, pidettiin sijaintia Lempäälässä erityisen hyvänä. Tärkeinä pidettiin hyviä kulkuyhteyksiä Helsinkiin ja Tampereelle sekä uutta tulevaa moottoritietä ajallisen säästön tuojana.

Yrittäjä kertoi harkinneensa toimiston siirtämistä Tampereelle, mutta luopuneensa sittemmin ajatuksesta. Syitä tähän olivat pysäköintiongelmien olemattomuus ja palveluiden helppo saatavuus ilman jonotuksia. Myös Lempäälän rauhallista ympäristöä hän piti tärkeänä, sillä suunnittelijan tärkein työkalu on oma pää. Tiedon kulkua ja kulkuyhteyksiä hän muutenkin piti erittäin hyvänä. Työntekijöillekään matka Tampereelta töihin Lempäälään ei ole liian pitkä.

Vertailun vuoksi kerron myös erään toisen yrittäjän (huonekalujen myyntiedustajan) mielipiteen Lempäälässä sijainnille. Tämän yrittäjän toimipiste sijaitsee Tampereella. Itse yrittäjä sen sijaan asuu Lempäälässä ja yritys on Lempäälässä yritysrekisterissä. Syitä Tampereella sijainnille yrittäjällä oli useita; Hänen mielestään asiakkaat käyvät mieluummin Tampereella kuin Lempäälässä sijaitsevassa toimipisteessä. Tampereella sijainti herättää asiakkaissa yrittäjän mielestä enemmän luottamusta kuin sijainti Lempäälässä, jota moni pitää vielä täysin maaseutuna. Julkisuuskuva on tälle yrittäjälle niin tärkeä, että tilojen on pakko sijaita Tampereella.

Esimerkki 5. Kamarimusiikki kuuluu Kuhmoon

Kuhmon kamarimusiikki syntyi Seppo Kimasen mielikuvista, jotka painuivat hänen sisinpäänsä Kuhmon erämaissa. Kuhmossa vietetyt lapsuuskesät tekivät vaikutuksen nuoreen mieleen ja ajatus Kuhmon kamarimusiikkijuhlista alkoi muovautua. Nykyään Kuhmon kamarimusiikki on kaksi viikkoa kestävä musiikkitapahtuma, joka kerää Kuhmoon vuosittain noin 40 000 kävijää. Joka kesä Kuhmossa esiintyy noin 200 erilaista taiteilijaa, joiden valinta on yksin Seppo Kimasen vastuulla.

Kuhmon kamarimusiikilla onkin kaksi konttoria: toinen Kuhmossa ja toinen Helsingissä. Juuri Helsingin toimipisteestä käsin Kimanen hoitelee kontakteja taiteilijoihin pääasiassa matkustelemalla ulkomailla läpi vuoden. Hän ei ehdi viettää aikaansa Kuhmossa kuin Kamarimusiikkijuhlien aikaan. Toimipisteiden välillä pidetään kuitenkin tiiviisti yhteyttä. Päivittäin aikaa puhelimessa kuluu useampi tunti. Sähköpostiyhteyttä olisi mahdollisuus myös käyttää, mutta toistaiseksi sitä ei ole hyödynnetty. ATK:ta käytetään hyväksi kuitenkin markkinoinnissa, sillä postitustietokanta on tietokoneella.

Kuhmon kamarimusiikin kuljetustarpeet keskittyvät tapahtuman ajalle heinäkuussa. Tällöin esiintyjä lennätetään Helsingistä Kuopioon tai Kajaaniin. Isommat ryhmät, joilla on esimerkiksi paljon soittimia, haetaan Helsingistä linja-autoilla. Tapahtuman sponsorina toimii Volvo, jonka autoilla suurin osa lentokenttäkuljetuksista ja kuljetuksista paikanpäällä Kuhmossa hoidetaan. Flyygelit tapahtuman ajaksi kuljetetaan Kuhmoon rekka-autoilla Helsingistä. Osa suomalaisista esiintyjistä käyttää liikkumiseen tietysti omaa autoaan tai julkisia kulkuvälineitä. Kuhmossa festivaalien ajaksi esiintyjien käyttöön vuokrataan noin 200 polkupyörää, jotta liikkuminen Kuhmon keskustan esiintymispaikkojen välillä sujuisi helposti. Esiintyjien liikkumistarpeita Kuhmossa palvelee myös festivaalien ajaksi perustettu kuljetustoimisto, jossa

parisenkymmentä vapaaehtoista hoitaa kuljetuksia Volvon autoilla, joskus jopa omillaan kaikkien autojen ollessa varattuina. Festivaalia suurimmaksi osaksi pyörittääkin juuri suuri, ympäri Suomea saapunut talkootyöntekijöiden joukko. Kuljetuksia on festivaalien aikaan paljon, mutta niistä on selvitty syrjäisyydestä huolimatta oikein hyvin.

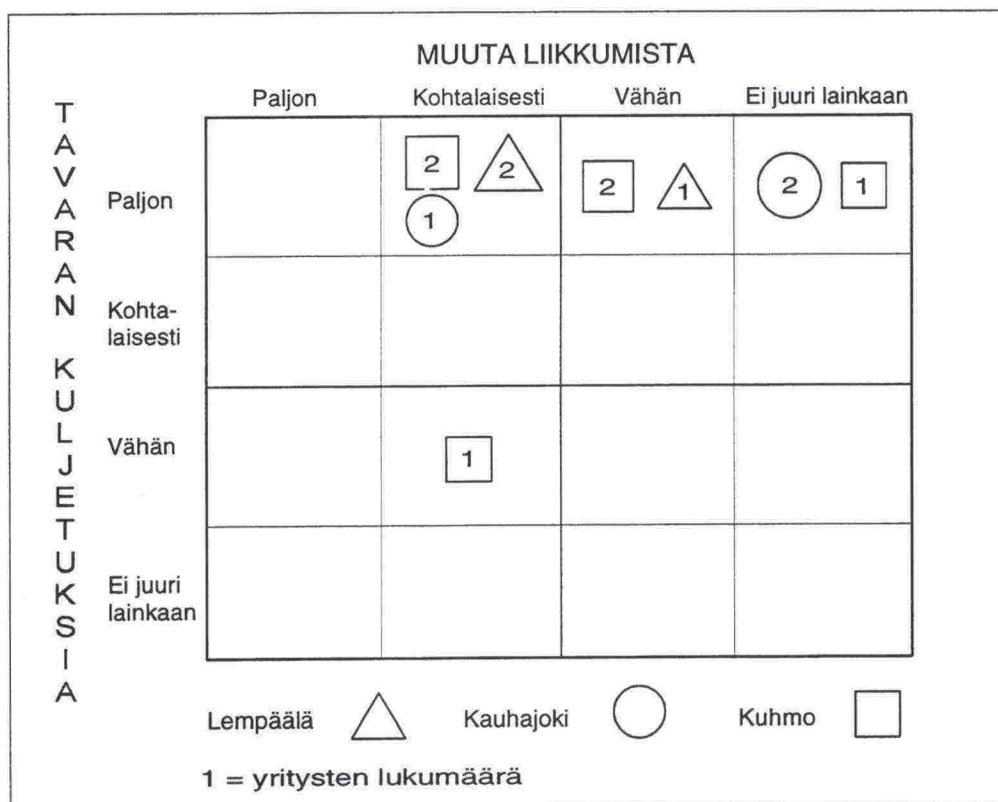
Kamarimusiikin budjetista suuren osan muodostavatkin erilaiset matkakulut. Selvää kuitenkin on, että sekä tapahtuman järjestäjien, esiintyjien että vieraiden mielestä kaunis, hiljainen ja syrjäinen Kuhmo kompensoi täydellisesti sijainnistaan aiheutuneet matkakustannukset. Jokaisen Kuhmossa kävijän mielestä kamarimusiikki kuuluu Kuhmon hiljaiseen, rikkumattomaan rauhaan, eikä tapahtumaa voisi olla missään muualla.

4.3 Haja-asutusalueilla sijaitsevien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet

Kuntien haja-asutusalueilta haastattelin yhteensä kahtatoista eri alan yrittäjää. Liikeideat ja yrityksen koko vaihtelivat paljonkin. Kunnittain haastattelin seuraavanlaisia yrittäjiä:

-Kauhajoelta (3 kpl):	- korpputehdas
	- kuljetusliike
	- asekauppias
-Kuhmosta (6 kpl):	- metsäsienien jalostaja
	- koristetaulujen valmistaja
	- kalankasvattaja ja-jalostaja
	- puisten lelujen valmistaja
	- vaellustalli
	- hirsikehikkojen valmistaja
-Lempäälästä (3 kpl):	- kukkapuutarha
	- entisöintiverstas
	- harjavalmistamo

Yritykset asettuivat nelikenttään seuraavalla tavalla:

Kuva 6: Haja-asutusalueilla sijaitsevien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet.

Kuvasta huomataan, että muuta *liikkumistarvetta* eli esimerkiksi markkinoinnin hoitamista tai kouluttautumista on haja-asutusalueen yrittäjillä *vähemmän* kuin taajamien yrittäjillä. Kuljetustarpeita on kuitenkin paljon jokaisella yrityksellä (lukuunottamatta vaellustallia, joka tarjoaa ratsastuspalveluja, ei mitään konkreettista tavaratuotetta kuten muut).

Kuljetustarpeita onkin yleensä paljon, sillä haja-asutusalueella sijaitsevalla yrityksellä markkinat ovat yleensä suuremmissa keskuksissa, jopa ulkomaillekin. Haja-asutusalueen yrityksistä löytyikin selvästi eniten tuotteensa ulkomaille suuntaavia. Sijainnista haja-asutusalueella on luultavasti vähiten haittaa juuri ulkomaille tapahtuvassa viennissä, sillä kuljetusmatkoista tulee joka tapauksessa pitkiä ja toisaalta ulkomaiselle ostajalle yrityksen sijainnilla Suomessa ei ole suurta merkitystä - puhelin- ja telefax-yhteydet toimivat jo hyvin joka puolelle Suomea.

Liikkumistarvetta vähentämään haja-asutusalueen yrittäjät olivat hankkineet tietokoneita. Yleisintä ATK:n hyödyntäminen oli pankkiasioden hoidossa sekä tilausten ja laskutuksen käsittelyssä. Tietokonetta jossain muodossa hyväksenne käytti kuusi yritystä kahdestatoista. Moni kertoi lisäksi ajatelleensa hankkia tietokoneen seuraavana investointinaan.

Muuta liikkumistarvetta vähentää myös yrityksen toimiala ja sen asiakkailtaan saama arvostus. Haja-asutusalueella voi sijaita nimittäin myös yrityksiä, joiden tarjoama palvelu/tavara on huippuluokkaa valtakunnallisesti. Lisäksi tällaisella yrityksellä voi olla myös hyvinkin erilaisia tietoliikenneyhteyksiä käytössä. Yrityksen alkuunpaneminen ja menestyminen vaatii silti valtavaa henkilökohtaista panosta ja rohkeutta yrittää. Kun alkuun on päästy ja hyvä-

tä tarjonnasta leviää tieto, asiakkaat etsivät yrityksen käytännössä mistä tahansa, varsinkin jos alalla on paljon harrastelijoita.

Tällaisesta yrityksestä hyvän esimerkin tarjoaa Kauhajokelainen asekauppias:

Asekauppa sijaitsee noin 25 kilometrin päässä Kauhajoen keskustasta. Yrityksen löytää tien varrelta omakotitalosta, jonka kuitenkin erottaa tavallisesta asuintalosta kalteroidut ikkunat ja turvalaitteet. Yritystä pidetään yhtenä Suomen parhaista asekaupoista. Valikoima on kansainvälinen ja kattava, sillä yrittäjä tuo itse maahan aseita ympäri maailmaa. Myynti yrityksessä hoidetaan postimyyntinä ja tilaukset asiakkailta tulevat puhelimitse tai telefaxilla. Myös paikanpäällä voi käydä ostoksilla, vaikka suurin osa myynnistä tapahtuuakin puhelimitse. Yrittäjää on lisäksi kohdannut nykyisin jo harvinainen onni, sillä läheisen kylän postitoimipiste on vielä säilytetty (liekö juuri yrityksen ansios-ta), eikä postiin tarvitse lähteä Kauhajoelle asti.

Yrittäjä on ollut kiinnostunut ATK:sta jo vuosikymmeniä, kääntänyt jopa itsel-leen ohjekirjasen englanninkielestä kun alkuaikoina niitä ei suomeksi ollut saatavissa. Yrittäjä tunsikin ATK:n tarjoamat mahdollisuudet oikein hyvin, valit-teli vain kun muut eivät niitä hänen mielestään osaa tarpeeksi hyödyntää. Hän kertoi mm. huomanneensa, että edes ATK-alan liikkeet eivät mainosta tuotteitaan sähköpostin kautta. Aina yrittäjän tarkistaessa sähköpostinsa on se kuulemma tyhjä. Yrittäjä on tarkasti perillä myös nykyisestä kuvan välitystekniikasta ja toteaa, että sen pitäisi parantua vielä paljon ennenkuin asekaup-paa voisi lähteä tekemään tietokoneiden välityksellä. Hän huomauttaa myös, että asiakkailla ei varmasti ole kattavaa tietokoneverkkoa pitkään aikaan.

Huomattavaa on, että tällainen yritys voisi sijaita käytännössä missä päin Suo-meaa tahansa. Yhteydet hoidetaan pääasiassa puhelimitse ja pienet kuljetumäärät saadaan järjestettyä hyvin postin tai matkahuollon kautta. Täs-säkin tapauksessa yrittäminen maaseudulla on saatu todella kannattavaksi.

Liikkumistarvetta voi pienentää myös yrityksen haluttomuus markkinoida itseään. Tähän mahdollisuuden voi antaa mm. tuotteen jo olemassaolevat markkinat. Esimerkiksi kuhmolainen hirsikehikkojen valmistaja kertoi asiak-kaidensa tulevan aina paikanpäälle. Samalla hän silti totesi kilpailun olevan kovaa ja monen asiakkaan valitelleen hankalia kulkuyhteyksiä ja pitkiä mat-koja. Aktiivisemmat, sosiaalisemmat ja liikkuvaisemmat yrittäjät saattavat muodostaa todellisen uhkan tällaisten yrittäjien selviytymiselle maaseudulla.

Monet kiireiset yrittäjät ovat keksineet ratkaisun markkiointiongelman: oman edustajan palkkaamisen tai jopa markkiointiyhtiön perustamisen, joka vaa-tii kuitenkin paljon ideoimista ja uskaliasta yrittämistä. Esimerkin tällaisesta ennakkoluulottomasta yrittäjästä tarjoaa kuhmolainen mies, jonka liikeideana on metsäsienten osto/keräys, jalostus ja myynti:

Kuhmolaisen sieniyrittäjän tavoitteena on käsitellä sieniä noin 10 000 kg vuo-dessä. Itse hän ei tätä määrää ehdi sieniä kerätä, vaan tarkoituksena yrittäjällä on kouluttaa itselleen sienten poimijoita Kuhmoon ja kenties myös Venäjän puolelle. Yrittäjällä on hallussaan myös metsäsienten kasvatusalustan patent-ti, jonka valmistus hänen on tarkoitus lisäksi aloittaa. Kaikki tarvittava raaka-

aine saadaan metsistä. Yrittäjä korosti erityisesti sienten puhtautta ja kertoi käyttävänsä sitä myös markkinoinnissa hyväkseen. Kasvatusalustaan raaka-aine eli selluloosa saadaan kyläläisiltä, jotka toimittavat kaiken jätepaperinsa yrittäjän käytettäväksi. Näin hoidetaan samalla myös kylän jätehuoltoa.

Sieniä käsitellään sekä pakastamalla että kuivaamalla. Osa sienistä toimitetaan Kuhmoon yrittäjän vuokramiin pakkastiloihin, osa taas jauhetaan kuivattuina pieniin purkkeihin. Kuljetuksia on Kuhmoon kesäisin joka toinen päivä, talvella hieman harvemmin. Yrittäjän mielestä erityisesti sienijauholla on suuri ja varma kysyntä Euroopassa. Markkinointia hoitamaan tullaankin perustamaan oma markkinointiyhtiö, johon palkataan työntekijä hoitamaan markkinointia sekä kotimaassa että ulkomailla. Markkinointiyhtiö hoitaisi samalla erityisen sienirenkaan markkinointia, johon tämän yrittäjän lisäksi kuuluisi myös 6-7 muuta samanlaista yrittäjää.

Vaikka pitkät etäisyydet muodostavatkin kuljetuskustannuksia, on kuivattuja sieniä helppo kuljettaa pienissä purkeissa. Ne eivät kärsi kuljetuksesta. Yrittäjällä onkin ajatuksena hyödyntää Kostamuksesta tyhjinä tulevat rekka-autot, jotka luultavasti mielellään ottaisivat jotain lastia matkallaan etelämmäksi. Tällöin rahtimaksutkin pysyisivät kohtuullisina.

Yritys on vasta alullaan, ja aika näyttää miten se pääsee käyntiin. Kaikki edellytykset menestymiseen kuitenkin ovat olemassa. Tuotteella on valmiit markkinat, metsä on runsas, lähes hyödyntämätön raaka-ainelähde, eikä tuote kärsi pitkistä kuljetusmatkoista.

Haja-asutusalueen yrittäjissä on kuitenkin myös niitä, joilla muuta liikkumistarvetta on enemmänkin. Nämä yritykset ovat yleensä sen verran pienempiä, ettei niillä ole mahdollisuuksia yksinään palkata omaa edustajaa. Liikkumista voivat lisätä myös yrittäjän kouluttautuminen sekä alansa kehityksen ja uutuuksien seuraaminen jopa ulkomaita myöten.

Haja-asutusalueella on myös yrittäjiä, joille asiakassuhteiden hoito on lähes ainoa menestymien edellytys. Esimerkkinä tällaisesta yrityksestä on lempäläläinen entisöintiverstas:

Entisöintiverstaan yrittäjä kertoo asiakastapaamisten olevan toimintansa elinehto. Yrittäjän on nähtävä entisöitävät tavarat, jotta hän osaisi sanoa työllensä hinnan. Usein huonekaluilla on myös oma tarinansa, jonka kuuleminen on yrittäjälle tärkeää. Asiakkaat puolestaan haluavat myös nähdä millainen ihminen entisöi heille tärkeitä huonekaluja ja millaisessa paikassa, joten liikenne on jatkuvasti molemmien puolta. Yrittäjä itse myös hakee ja vie takaisin entisöitävät tavarat omalla autollaan.

Liikkuminen on näin ollen aika vilkasta, mutta yrittäjän mielestä kulkuyhteydet ovat hyvät ja kovin pitkiä kuljetusmatkoja ei ole. Silti liikkumistarvetta olisi joka päivä enemmänkin, eikä työtä ehtisi tehdä ollenkaan. Yrittäjälle tärkeää onkin kuljetusten ja liikkumisen järjeistäminen ja organisointi mahdollisimman hyvin. Suppealla alueella sijaitseva sekä aktiivinen asiakaskunta antavat silti hyvän mahdollisuuden menestyä myös yksinäisenä yrittäjänä, vaikka kuljetus- ja liikennetarpeita olisikin paljon.

Kuten edellä on käynyt ilmi kuljetutarpeita on haja-asutusalueidenkin yrittäjillä paljon. Ainoa haastattelemani yritys haja-asutusalueella, jolla kuljetustarpeita ei kuitenkaan juuri ollut, oli kuhmolainen vaellustalli. Tallin liikeideana on tarjota niin koti-kuin ulkomaisillekin turisteille eripituisia vaellusretkiä islanninhevosilla. Tarvittava materiaali eli lähinnä hevosten ruoka saadaan omasta takaa. Muita kuljetuksia tallilla ei ole, lukuunottamatta harvoja kilpailumatkoja. Liikennettäkin aiheutuu vain asiakkaiden tullessa ja mennessä, sillä palvelu on täysin paikkaan ja ympäristöönsä sidottu. Tällaiselle yrittäjälle teiden hyvä kunto juuri turisteja ajatellen on tärkeää. Kohde on kuitenkin monen turistin mielestä niin "eksoottinen" ja erilainen, että sitä halutaan kokeilla mahdollisesti huonoista tieyhteyksistä huolimatta.

4.4 Monitoimi/osa-aikaviljelijöiden liikenne- ja kuljetustarpeet

Viljelyn ohella sivu-, liitännäis- tai rinnakkaiselinkeinona on mahdollisuus tehdä hyvinkin monenlaista työtä. Tässä tutkimuksessa haastattelin yhteensä yhtätoista yritteliästä viljelijää, joiden toimialat jakaantuivat kunnittain seuraavalla tavalla:

Kauhajoelta (3 kpl):	- lampaiden kasvattaja ja niistä saatavien tuotteiden jalostaja- turvetuottaja- kotiteurastamo
Kuhmosta (4 kpl):	- avomaan vihannesten viljelijä, jolla oli myös maatilamatkailuyritys- tervanvalmistaja- kananmunien tuottaja- puutarhatuottaja
Lempäälästä (4 kpl):	- juhlatalo/pitopalvelu- vanerin sahaus sekä lemmikkien rehun pakkaus- lahjatavaramyymälä + kahvila- suoramyyntitila

Monitoimiviljelijät asettuvat nelikenttään seuraavalla tavalla:

		MUUTA LIIKKUMISTA			
		Paljon	Kohtalaisesti	Vähän	Ei juuri lainkaan
TAVARAN KULJETUKSIA	Paljon			<div>3</div> <div>2</div> <div>1</div>	<div>1</div>
	Kohtalaisesti	<div>1</div>	<div>1</div>	<div>1</div>	
	Vähän				<div>1</div>
	Ei juuri lainkaan				

Lempäälä Kauhajoki Kuhmo

1 = yritysten lukumäärä

Kuva 7: Monitoimi/osa-aikaviljelijöiden liikenne- ja kuljetustarpeet.

Suurin osa monitoimiviljelijöistä asettuu ruutuun, jossa kuljetuksia on paljon, mutta muuta liikkumista on vain vähän. Eikö monitoimiviljelijällä sitten ole samanlaisia tarpeita mm. markkinoinnin hoitamisessa kuin on taajamien ja haja-asutusalueiden yrittäjillä?

Vastaus on helppo arvata: kyllä on, mutta aika vain ei riitä. Monitoimiviljelijät toimivat yleensä perheen voimilla, ulkopuolisia palkataan verrattain harvoin ja silloinkin yleensä vain tilapäisesti. Maitaan edelleen viljelevä sekä useampaakin muuta elinkeinoa harjoittava viljelijä on todella kiireinen. Aika ja energia kuluvat joka päiväisissä askareissa, eivätkä resurssit enää riitä markkinoinnin ja muiden liikkuvien asioiden hoitamiseen. Yleisesti monitoimiviljelijät totesivat, että nykyisellä menekillä he tulevat kyllä toimeen, mutta jos joku heitä vielä ehdisi markkinoida, kysyntä nousisi luultavasti paljonkin. Suuren avun monitoimiviljelijälle toisi keskitetty markkinointi sekä kuulumisen johonkin projektiin, jonka kautta asiakkaat osaisivat etsiä tilan käsiinsä.

Esimerkiksi kauhajokelaiselle lampaitten kasvattajalle suuren avun tuo kuulumisen Länsi-Suomen luontomatkailualueeseen. Tätä kautta huonojen tieyhteyksien päässä sijaitsevalle tilalle tulee jopa linja-autolasteittain turisteja tutustumaan lampaisiin ja ostamaan kaikkia niistä saatavia tuotteita.

Suuri osa monitoimiviljelijöistäkin toimittaa tuotteensa keskusten käyttöön, mutta myös tilasidonnaisia palveluja sekä suoramyyntiä on monella tilalla. Suoramyynnin aloittamisen mahdollisuutta mietti myös yllättävän moni monitoimiviljelijä.

Varsinaisesta suoramyyntitilasta on esimerkkinä Lempäälässä sijaitseva tila, jolla sekä liikenne- että kuljetustarpeita on verrattain vähän.

Tilalta on mahdollisuus ostaa jauhoja, ryynejä sekä kananmunia. Jauhot ja ryynit pakataan kerran vuodessa hankittaviin pusseihin ja kananmunia myydään asiakkaiden omiin koteloihin. Jauhot jauhetaan Ylöjärven myllyllä muuttaman kerran vuodessa, jotta tuotteet olisivat mahdollisimman tuoreita. Mitään muita suoramyyntiin liittyviä kuljetus- tai liikennetarpeita ei tilalla ole.

Asiakkaista suurin osa on Lempäälän alueelta, mutta myös kesäasukkaat hakevat tuotteita talvellaikin jopa Helsingistä asti. Tilalla on kuitenkin hyvä sijainti aivan 9-tien vieressä, joten asiakkaille ei tule juuri ollenkaan lisämatkaa tuotteita hakiessaan. Viljelijä ei kuitenkaan ole vielä laittanut omia kylttejään tai hakenut tielaitokselta kylttejä tien varrelle. Näin ollen loistava sijainti ja valtava tiellä kulkeva asiakaspotentiaali jää hyödyntämättä. Yrittäjän mukaan tieto suoramyyntistä on kulkenut vain "puskaradion" kautta.

Suoramyyntillä onkin luultavasti parhaat mahdollisuudet menestyä tiloilla, joiden sijainti ei ole kovin kaukainen pääteistä ja jonne ohiajavan matkailijan on helppo poiketa. Tärkeää on kuitenkin huomata viljelysten sijainti, sillä monelle nykypäivän ostajalle viljelysmaiden sijainti aivan vilkkaan päätien varrella on suuri miinus. Parasta olisikin, jos tilan päärakennus sijaitsisi lähinnä tietä ja viljelysmaat kauempana. Tällöin saavutettaisiin paras mahdollinen tulos tuotteen laadun ja saavutettavuuden kannalta.

Ongelmia jokaisessa tutkittavassa kunnassa aiheutti suoramyyntistä tai muusta palvelusta kertovan kyltin saamisen vaikeus. Haja-asutusalueella sijaitsevien suoramyyntilojen ehdoton toimeentulemisen edellytys ovat hyvät opasteet pääteiltä tiloille. Aivan pääteitten läheisyydessäkin sijaitsevat myyntipisteiden vaativat selkeät tiedotteet, jotta ohitse kiitävät matkailijat osaisivat varautua pysäytykseen ajoissa. Paniikkijarrutuksen viime hetkessä tekee harva kuljettaja ja päätyy sitten valitettavan usein ostoksille automarketin kassalle.

Maaseudulla on myös monitoimiviljelijöitä, joilla on sekä kuljetus että muitakin liikennetarpeita verrattain paljon. Tällaiselle yrittäjälle todellisia ja vaikeasti ratkaistavia ongelmia aiheuttaa usein sivuteiden huonokuntoisuus. Esimerkkinä Lempääläläinen yrittäjä, joka pitää tilallaan juhlataloa, pitopalvelua sekä mehiläis- ja viiriäistarhaa.

Yrittäjä tarjoaa asiakkailleen mahdollisuuden järjestää juhliaan kauniissa juhlatalossa. Myös pitopalvelu kuuluu yrittäjän palvelukuvaan. Pitopalvelutilauksia oman juhlatalon lisäksi on myös muualle Suomeen. Eniten yrittäjä kuitenkin järjestää juhlatilaisuuksia omassa juhlatalossaan.

Ongelmana on tilan sijainti todella huonojen tieyhteyksien päässä. Erityisesti viimeinen tilalle vievä tie on joskus täysin mahdottomassa kunnossa ja auton on vaikea päästä perille asti. Yrittäjä on jopa menettänyt monia asiakkaitaan huonojen tieyhteyksien vuoksi. Monet ovat sanoneet, etteivät viitsi kuljettaa vieraitaan niin huonoja teitä pitkin.

Yrittäjä onkin katkera kunnalle ja tiepiirille, sillä saman tien varrella on myös muita yrittäjiä, jotka tuovat kunnan haja-asutusalueelle lisää työpaikkoja. Yrittäjän mielestä olisi ehdottomasti myös kunnan etujen mukaista huolehtia tien

kunnosta. Talvella tie aurataan aina viimeisenä, sen jälkeen kun kaikki kylän tiet on ensin aurattu. Tiet ovat myös usein niin mutaisia, että autot on pestävä joka päivä. Esimerkiksi pitopalvelun ruoka-autot eivät voi näyttää maineen kärsimättä kovinkaan epäsiisteiltä. Myös katuvalojen puuttuminen vaikeuttaa talvella tapahtuvaa toimintaa. Harva asiakas haluaa järjestää juhliaan pilkkopimeän tien päässä, jossa ainoana valaistuksena perillä ovat yrittäjän itsensä asentamat valaisimet. Koska veroäyri on sama kunnan jokaiselle asukkaalle, yrittäjä pitää tärkeänä, että kunnan ja tielaitoksen ihmiset kävisivät tutustumassa paikan päällä tilanteeseen ja yrittäisivät saada asiaan parannusta. Mieluummin kuin uusia jokin kunnan keskustaajaman vielä hyvässä kunnossa oleva tie, voisi huomion kiinnittää haja-asutusalueiden huonoihin teihin, joiden päässä joku vielä viitsii yrittää.

Maaseudulla viljelijä voi löytää myös sellaisen sivuelinkeinon, jossa yrittäjän itse ei tarvitse huolehtia kuljetuskustannuksista. Tällöin tilan sijainti syrjemässä ei aiheuta niin paljon ylimääräistä päänsäivä. Valmistettavan tuotteen on vain oltava ylivertaista laatua. Esimerkkinä tällaisesta monitoimiviljelijästä on kuhmolainen viljelijä, jonka sivuelinkeino pohjautuu vanhoihin sukupolvelta toiselle perittyihin tietoihin. Sivuelinkeinona on tervan valmistus.

Tervanpoltto tapahtuu aina vain kesäisin. Tervaspuun viljelijä ostaa metsähallitukselta ja sen kuljetus tilalle tapahtuu kuorma-autoilla. Yhden kesän aikana tilalla poltetaan 1-2 haudallista tervaa - yhteen hautaan tarvitaan 60-70 kuutiota tervaspuuta, jonka pilkkominen ja latominen tervahautaan on suuri työ.

Pienemmät erät tervaa toimitetaan asiakkaille matkahuollon kautta, isommat erät noudetaan ostajan toimesta transpointin kuorma-autoilla ehkä noin 20 kertaa kesässä. Suuremmat asiakkaat sijaitsevat pääasiassa Ahvenanmaalla ja rannikkoseudulla esimerkiksi kirkkojen entisöintiin tarvitaan paljon tervaa.

Kuljetuskustannuksista huolehtii ostaja, joten sijainnilla ei ole siinä mielessä negatiivista merkitystä - päinvastoin tervaspuumaastot ovat lähetyvillä. Ainoa etu, joka sijainnista lähempänä suurempaa asutuskeskusta voisi olla, olisi mahdollisuus myydä lippuja tervanpolttonäytöksiin.

Ainoa suurempi ongelma yrittäjälle on sopivien pienten pakkausten löytäminen sekä tervalle että sivutuotteena syntyvälle hiilelle. Yksittäiset venetervan ostavat asiakkaat eivät tee mitään kokonaisella tynnyrillisellä tervaa. Sopivien pakkausten yksin ostaminen tehtaalta tulee kuitenkin yrittäjälle liian kalliiksi. Tervan valmistaja kuitenkin toteaa, että erityisesti tervasta jalostetuilla tuotteilla on tulevaisuudessakin paljon kysyntää ulkomaita myöten. Häntä koskee kuitenkin sama ongelma kuin muitakin monitoimiviljelijöitä: aika ei markkinointiin ja tuotekehittelyyn riitä.

Monitoimiviljelijöillä on siis mitä erilaisimpia liikenne- ja kuljetustarpeita. Yhteistä kaikille on ylimääräisen ajan niukkuus ja usein sijainti huonojen tieyhteyksien päässä. Puhelinyhteydet toimivat kuitenkin joka puolella ja moni hoitikin asiakasyhteyksiään juuri puhelimen välityksellä. ATK-yhteyksiä josain muodossa hyödynsi vain neljä monitoimiviljelijää yhdestätoista, tällöin-

kin yleensä vain perheen nuoremman polven aktiivisuuden ja osaamisen kautta.

4.5 Mitä maaseudun uusilta yrittäjiltä vaaditaan menestykseen?

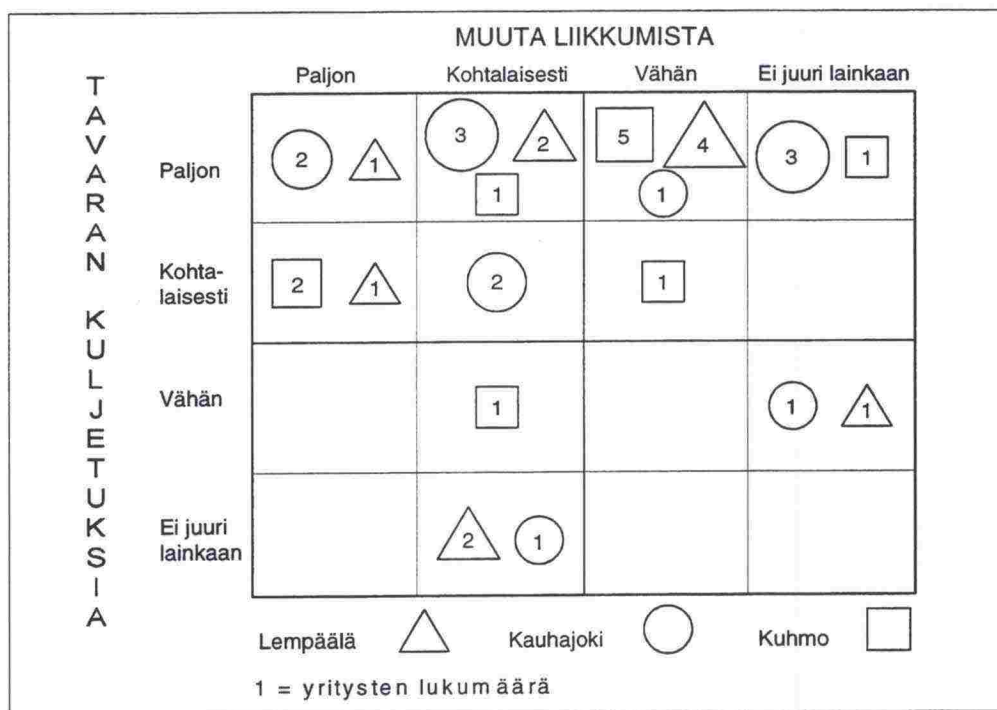
Luettelen tässä kappaleessa kooten ainakin joitain menestyvän monitoimitilan ja yleensäkin maaseutuyrittäjän ominaisuuksia.

Ensinnäkin tila/yritys ei voi sijaita liian syrjässä pääteistä tai syrjäisyyttä täytyy voida kompensoida jollakin tekijällä esimerkiksi kaunilla ja rauhallisella luonnolla. Yrittäjän on oltava aktiivinen kaikessa toiminnassaan; niin markkinoinnissa kuin tuotekehittelyssäkin. Oma tuote tai palvelu on saatava yleensä kaupungeissa tai jopa ulkomailla asuvien asiakkaiden tietoon. Palvelu/tavara on oltava laadukasta ja sen on erotuttava jollain lailla kaupunkien massatuotantotavaroista. Asiakkaille on oltava ystävällisiä ja kohteliaita - kumpikin kaupunkien liikkeistä enää harvoin löydettävä huomaavaisuudenosoitus.

Asiakkaille tarjottavan tuotteen tai palvelun on oltava myös jotakin uudenlaista ja elämyksellistä, jotakin mitä kaupunkilainen maaseudulta nykyään kenties etsii. Maaseudun rauhaa ja idyllisiä maalaismaisemia kannattaa varjella tarkasti ja toisaalta myös käyttää niitä hyväkseen mainonnassa. Maaseudulla on mahdollisuuksia löytää käytännössä mitä tahansa uusia toiminnan muotoja. Kaupungissa asuvan hermo lepää kauniissa maalaismaisemassa ja mieli haluaa kokeilla tai ostaa jotain aivan erilaista. Rohkealla yrittämisellä menestyy myös nykypäivän maaseudulla.

5 MAANTIELIIKENNEYHTEYKSIEN MERKITYS MAASEUDUN UUSILLE YRITTÄJILLE

Raporttini lopuksi olen asettanut kaikki haastattelemani yritykset samaan kuvaan:

Kuva 8: Kaikkien yritysten liikenne- ja kuljetustarpeet.

Kuvasta käy selkeästi ilmi, että kahdella kolmasosalla yrityksistä on kuljetustarpeita paljon. Jos mukaan otetaan vielä ne yritykset, joilla kuljetustarpeita on kohtalaisesti korostuvat kuljetustarpeet entisestään. Koska kuljetukset yrityksissä hoidetaan käytännössä maanteitse kuljetusliikkeiden, matkahuollon tai postin kautta tai sitten yrittäjän omalla autolla, on selvää, että maantieliikenteellä on todella suuri merkitys maaseudun uusien elinkeinojen harjoittajille.

Voidaan jopa sanoa, että maaseudulla sijaitsevien yritysten elinehtona on toimiva tieliikenneverkko. Jos yritys sijaitsee kovin kaukana kunnan pääteistä, haja-asutusalueella, yleensä huonokuntoisten teiden varrella, voi yrittäjällä olla todella vaikeuksia kuljetus- ja liikenneyhteyksiensä hoitamisessa. Varmaa on, että yritys saa tällöin varautua ylimääräisiin kustannuksiin ja ajan menoon.

Eivätkö tietoliikenneyhteydet sitten auta tällaisia yrittäjiä kompensoimaan sijainnistaan aiheutuneita haittoja?

Joskus kyllä auttavat, kuten oli Kauhajokelaisen asekauppiaan kohdalla. Nykyään ei silti maaseudulla ole vielä kovinkaan monia ammatteja, joissa voisi tulla toimeen vain pääasiassa tietoliikenneyhteyksinen varassa. Tietoliikenteen tarjoamien mahdollisuuksien todellinen, kokonaisvaltainen hyödyntäminen on vasta harvojen maaseudun yrittäjien etuoikeutena ja mahdollisuutena.

Moni haastattelemani yrittäjä nosti esille myös ihmiskontaktien tärkeyden. Jokunen yrittäjä ennusti jopa muuttuvansa täysin "mökkihöperöksi", mikäli lähes kaikki yhtydet "ulkomaailmaan" pitäisi hoitaa koneiden välityksellä. Tietoliikenteen leviäminen maaseudun yrittäjien pariin ei siis aina ole kiinni kunnan tietoverkoista, vaan myös tietoinen henkilökohtaisten kontaktien korostaminen maaseudun yrityksissä on jarruna kehitykselle.

Koska maaseudun yrittäjillä riittää ainakin toistaiseksi kuljetuksia, tulisi huomio kiinnittää entistä enemmän maaseudun ja erityisesti haja-asutusalueiden tiestön kuntoon. Maaseudulla teitä rakennettaessa ja korjattaessa tulee kuitenkin huomioida se, että tie ei riko eikä pilaa maisemaa ja että rakennus- ja huoltomateriaalit olisivat mahdollisimman luonnollisia ja pitkäikäisiä. Moottoritien rakentamista ydinmaaseutukunnan lävitse on hyvä harkita tarkoin. Hyväkuntoiset kanta- ja valtatiet sekä hoidetut sivutiet ovat maaseudun uudelle yrittäjälle paljon tärkeämpiä.

Koska kuljetustarpeet näyttävät siis jatkossakin verrattain suurilta, huomio tulisi kiinnittää myös entistä saasteettomampien kulkuneuvojen kehittämiseen. Maaseudulle pitäisi lisäksi pystyä järjestämään muitakin liikkumismahdollisuuksia kuin vain oma auto. Esimerkiksi minibussivuorojen järjestäminen tarjoaisi puolestaan uusia työmahdollisuuksia maaseudulla ja toiminta olisi kannattavaa myös pienemmillä matkustajamäärillä.

Maaseudun uusien yrittäjien kuljetukset suuntautuvat aina pois päin haja-asutusalueita keskuksia kohti. Yllättävän monella yrittäjällä eli jopa kahdella kolmasosalla haastatelluista oli markkinointia ja/tai asiakkaita lähes koko Suomen alueella. Myös vientiin suuntautumista oli verrattain paljon, kuten edellä on todettu. Kuljetusmatkatkin muodostuivat siis yleensä verrattain pitkiksi riippuen tietysti yrityksen valmistamasta tuotteesta ja asiakaskunnan pääasiallisesta sijainnista.

Kuljetusten organisointi eli logistinen suunnittelu on maaseudun uusille yrittäjille suurena haasteena. Yhteistyö ja verkostoituminen kuljetuksia sekä myös muuta liikkumista mm. markkinointia ajatellen tarjoaisi suuren edun ja kompensoisi sijaintia kaukana suuremmista keskuksista. Maaseudulla uusien yrittäjien kannattaisikin nyt yrittää unohtaa se perinteinen toisen kadehtiminen ja kilpailu. Yhdessä yrittämällä pääsisi taatusti pidemmälle ja aikaa sekä energiaa säästyisi esimerkiksi tuotekehittelyyn.

6 LOPPUSANAT

Tämän tutkimuksen tekemisessä käytettiin laadullisia tutkimusmenetelmiä. Tästä syystä tutkimuksesta saadut tulokset ovat suuntaa antavia ja tarkkoja lukuja on mahdotonta antaa. Tuloksia esitellessä on käytetty esimerkkejä paljon ja esitystapa korostaakin juuri tutkimuksen laadullisuutta.

Tutkimuksessa selkeästi korostui fyysisen liikkumisen ja kuljetusten suuri merkitys maaseudun yrittäjälle. Vaikka tietoliikenneyhteyksien merkityksestä on puhuttu paljon, ei niiden käyttö ole kuitenkaan korvannut fyysistä liikumista, ainakaan tutkimuksessa mukana olleissa kunnissa, juuri lainkaan. Tällä hetkellä tietoverkkojen hyväksikäyttö maaseudulla on vielä vähäistä ja epätasaista. Jatkossa tiedonvälitys- ja kuvansiirtotekniikan vielä parannuttua sekä laitteiden yleistyttyä maaseudulla tietoliikenneyhteyksillä tulee olemaan yhä tärkeämpi osa liikenneyhteyksien hoidossa.

Millainen maaseutu on yritysten sijaintipaikkana? Lyhyesti sanottuna syrjäisyydestä ei ole yritykselle haittaa, mikäli sen tuote on kaikinpuolin hyvä. Jos yrityksen palvelu tai tuote on korkealaatuista tai esimerkiksi tapahtuman idea ja tarkoitus on innostava tai kiinnostava, voi yritys sijaita kauempanakin maaseudulla. Ongelmia syrjäisyydestä voi kuitenkin aiheutua tietyille palvelualan yrityksille, sillä asiakkaiden saaminen ei aina ole helppoa. Maaseutuyrittämistä ajatellen sijainti voidaan kuitenkin useimmiten yhdistää laadukkaan tuotteen kanssa yrityksen vahvuudeksi.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella on maaseudulla perusinfrastruktuuri kunnossa. Maaseutuyrittämiselle on sen puolesta olemassa mahdollisuudet. Enemmän kuin uusien teiden rakentamiseen tulisi huomio kiinnittää maaseutuyrittäjien erityistarpeisiin. Erityisesti tiestön hoidon osalta olisi harkittava erityisratkaisuja, joissa yrittäjän toivomukset otettaisiin huomioon. Tarpeita ei pitäisi määritellä pelkästään teiden kaavamaisen luokituksen avulla, vaan harkita tapauskohtaisesti millaisia tienpidollisia toimenpiteitä yritykset tarvitsisivat tullakseen toimeen. Myös maaseudulla sijaitsevien yrittäjien tarpeiden selvittämiseen ja niiden toteuttamisen harkintaan on oltava aikaa.

Eri tyyppisten maaseutujen erot jäivät ainakin tässä tutkimuksessa varsin pieniksi. Lempäälä sijaintinsa puolesta, osana Tampereen seutukuntaa erottui tietysti Kauhajoesta ja Kuhmosta, mutta myös Lempäälässä yrittäjillä on ongelmia. Suuren kaupungin läheisyyksään ei siis takaa maaseudun haja-asutusalueille ongelmattomia yrittämistä. Juuri Lempäälässä esimerkiksi pitopalveluyrittäjällä oli suuria vaikeuksia juhlatilalleen johtavan tien huonosta kunnosta ja hoidosta.

Omien tämän tutkimuksen kautta saamieni kokemusten perusteella on maaseudun haja-asutusaleiden tienviitoitus hyvällä mallilla. Kaikille teille on annettu nimi ja numerojärjestelmä toimii hyvin. Kartan avulla perille on hyvin helppo löytää, jos kysymyksessä on vain asuinrakennus tai tila. Ongelmia yrittäjillä sen sijaan oli yrityksestä kertovan opasteen saamisessa. Esimerkiksi suoramyyntitiloille oli viitoitus käytännössä olematonta ainakin pääteiltä. Ainakin kunnan läpi ajavan turistin on mahdotonta tietää maaseudun yrittäjien tarjoamista tuotteista ja palveluista, ellei viitoitus ole selkeä pääteiltä asti.

Maaseudulle muuttavat uudet yrittäjät hakeutuvat nykyisin luultavasti entisen kunnan pääliikenneväylien varrelle. Tällöin kuitenkin maaseutukunnan syrjäisemmät haja-asutusalueet autioituvat yhä enemmän. Samalla myös tiestön kunto ja huolto heikkevät todennäköisesti entisestään. Jotta maaseutu

pysyisi elävänä ja tuottaisi aktiivisesti uutta, tarvitaan innovatiivisia ja rohkeita yrittäjiä myös maaseutukuntien haja-asutusalueille. Tämä edellyttää kuitenkin tieverkoston parantamista ja huoltoa tasapuolisesti koko maaseutukunnan alueella. Ilman toimivia liikenneyhteyksiä ja opasteita maaseudun syrjäkylille ja yleensä haja-asutusalueille ei tulla saamaan uusia yrittäjiä.

Fyysistä liikkumista ja kuljetuksia on maaseudun yrittäjillä paljon. Tärkeää olisikin, että jokaiselle veronsa maksavalle yrittäjälle annettaisiin yhtäläiset mahdollisuudet menestyä myös maaseudulla. Tie, jota pitkin tavara ja asiakas kulkee, on edellytyksistä tärkein.

KIRJALLISUUSVIITTEET

- Alarinta, J. 1993. Verkostoituva työ ja tuotanto - haaste maaseudun kehittämiseksi. Seinäjoki. Suomen Itsenäisyyden juhlarahasto SITRA nro 133. 164 s. (Helsingin Yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Sarja A:3). ISBN 951-563-306-0.
- Hautamäki, L. 1988. Uudet toimeentulomahdollisuudet maaseudulla. Tampere: Tampereen Yliopisto/ aluetieteen laitos. 38 s. Tutkimuksia, Sarja B 46/1988. ISBN 951-44-2249-X.
- Hokkanen, P.(koonnut). 1994. Lempäälän kunnalliskertomus. Lempäälän kunta.
- Jäntti, E. & Sulva, H. 1985. Vaihtoehtoisten asuin- ja työyhteisöjen työllistävä merkitys. Helsinki. Työvoimaministeriö/Suunnitteluosasto. 130 s. (Työvoimapolitiittisia selvityksiä nro 63). ISBN 951-46-9270-5.
- Kainuun kehittämisohjelma. 1994. Kajaani: Kainuun Liitto. 60 s. (Julkaisu A:6). ISBN 951-9321-59-4.
- Kartano, K. 1989. Kylätoiminta maaseutuelinkeinojen kehittämisessä. Suomen Kunnallisliitto. 47 s. Maaseutukampanja 1988.
- Kauhajoen kunnan toimintakertomus vuodelta 1994. 42 s.
- Kauhajoen yritysrekisteri. Toukokuu 1995. Elinkeinolautakunta. 113 s.
- Kettunen, P. 1989. Hyvä elämä ja maaseudun elinvoimaisuus. Jyväskylä. 76 s. Maaseudun elinvoimaisuus tutkimusohjelman loppuraportti.
- Kuhmon aluepoliittinen ohjelma. 1994. Elinkeinopoliittinen neuvottelukunta. 38 s.
- Pirkanmaan maakuntaliitto. Maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen Pirkanmaalla. 1984. 105 s. (Pirkanmaan maakuntaliiton julkaisuja 53). ISBN 951-95419-2-6.
- Oksa, j. et al. 1990. Maaseudun uudet toiminnot. Tutkimussuunnitelma. Joensuu: Joensuun Yliopisto. 32 s. (Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita. N:o 6/1990). ISBN 951-696-912-7.
- Palander, T (koonnut). 9.6.1995. Lempäälän kansainvälistymisprojekti. Lempäälän kunta. 84 s.
- Sireni, M. 1992. Osa-aikaviljely maaseudulla asumisen mahdollistajana. Joensuu: Joensuun Yliopisto. 86 s. (Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja. N:o 101). ISBN 951-708-083-2.
- Suupohjan maaseutuohjelma 1995-1999. 1994. Suupohjan seutukunta.
- Tykkyläinen, M. 1987. Kylät elinkeinojen kehittäjänä. Sonkajärvi. Ylä-Savon instituutti. 45 s. (Tutkimusraportti 4). ISBN 951-96015-3-8.
- Tykkyläinen, M. 1990. Maaseudun mahdollisuudet. Studia Generalia -luennot keväällä 1990. Joensuun Yliopisto, kulttuuri- ja suunnittelumaantiede. 53 s. (Tiedonantoja. N:o 16). ISBN 951-696-955-0.
- Tykkyläinen, M. (toim.). 1991. Maaseudun kehityksen suuntaviivoja. Studia Generalia -luennot keväällä 1991. Joensuun Yliopisto, kulttuuri- ja suunnittelumaantiede. 77 s. (Tiedonantoja. N:o 22). ISBN 951-708-028-X.
- Uusitalo, E. 1994. Maaseutupolitiikan keinot. Elinkeinojen edistäminen maaseudun kehittäjäyhteisöissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino. Kunnallisalan kehittämissäätiö. 269 s. ISBN 952-9740-12-3.

TIELAITOKSEN SELVITYKSIÄ

- 34/1995 Teiden suolauksen vähentämiskokeilu Savo-Karjalan tiepiirissä, loppuraportti. TIEL 3200311
- 35/1995 Auton yhdyskunta; Maankäytön ja liikenteen selvityksiä. TIEL 3200312
- 36/1995 Muuttuvien kelivaroitusmerkkien vaikutukset liikennekäyttämiseen Turun tiepiirissä talvella 1993-1994. TIEL 3200313
- 37/1995 Tuntiliikenteen vaikutus liikenneturvallisuuteen. TIEL 3200314
- 38/1995 Liikenneturvallisuus ja tienpidon vaihtoehdot; Tutkimus erilaisten intressiryhmien näkemyksistä; Tulosraportti. TIEL 3200315
- 39/1995 Liikenneturvallisuus ja tienpidon vaihtoehdot: Menetelmäraportti. TIEL 3200316
- 40/1995 Pääkaupunkiseudun kulkutapamallien siirrettävyys Ouluun. TIEL 3200317
- 41/1995 Rantasalmen taajamatien parantaminen; Yhteenveto seurannasta. TIEL 3200318
- 42/1995 Visio tiiviistä moottorikadusta. TIEL 3200323
- 43/1995 Tukitelineperustusten kantokyky. TIEL 3200319
- 44/1995 Kaltevan maanpinnan vaikutus perustusten kantokykyyn. TIEL 3200320
- 45/1995 Maanvaraisten perustusten kantokyvyn laskenta elementtimenetelmällä. TIEL 3200321
- 46/1995 Vuosien 1986-1992 henkilöliikennetutkimusten vertailu. TIEL 3200322
- 48/1995 Alueiden kehittäminen ja tiensuunnittelu. TIEL 3200325
- 49/1995 Väylien ja maankäytön suunnittelun vuorovaikutus. TIEL 3200326
- 50/1995 Liikenne- ja autokantaennuste 1995-2020. TIEL 3200327
- 51/1995 Liikenneturvallisuus yleisillä teillä v. 1989-93. TIEL 3200328
- 52/1995 Liikenteen seuranta ja häiriöiden havaitseminen. TIEL 3200329
- 53/1995 Niitto- ja vesakonraivaustöiden turvallisuus. Tuotannon palvelukeskus, Kuopion kehitysyksikkö
- 54/1995 Veittostensuon koerakenteen toiminta ja laadun arviointi. TIEL 3200330
- 55/1995 Alempiasteinen tieverkko ja kylien elinvoimaisuus. TIEL 3200331
- 56/1995 Yhteenveto tutkimusohjelman julkaisuista (Talvi ja tieliikenne -projekti) TIEL 3200332
- 57/1995 Yhteenveto tutkimusohjelman julkaisuista (Talvi ja tieliikenne -projekti), englanninkielinen. TIEL 3200332E
- 58/1995 Kestävän kehityksen tierakenteet - Ideakilpailu. TIEL 3200333
- 59/1995 Laatuksiteerien määrittäminen laatuvarusturakentamista varten. TIEL 3200334
- 60/1995 Tien rakenteellisten hidastimien vaikutus ajodynamiikkaan. TIEL 3200335